

NIRANKUSOPAKHYANAMU

RUDRA KAVI

V. RAMASWAMI SASTRULU & SONS

192, Esplanade Row

MADRAS.

1916.

All Rights Reserved.

ఆంధ్రగ్రంథములు.

ప్రతి 1-కి రూ. అ.

ఆంధ్రభాగవతము—

ఆది, సభాపర్వములుగల సంపుటము	...	1	12
ఆరణ్యపర్వముగలసంపుటము	...	1	12
విరాటోద్యోపర్వములగలసంపుటము	...	1	12
శాంతిపర్వము	...	1	12
ఆదిపంచకము, ఒక టేసంపుటము	...	5	0
లంకావిజయము, సటీక	...	1	8
కృష్ణరాయవిజయము, కుమార. ధూర్జటి	...	0	8
భాస్కరిరామాయణము, చక్కనికూర్పు	...	2	8
నిర్వచనోత్తరరామాయణము	...	0	12
ఉత్తరరామాయణము, కంకంటి. పాపరాజప్రణీతము, చక్కనికూర్పు	...	1	8
అచ్చుతెనుగురామాయణము, శుద్ధప్రతి	...	1	4
రంగనాథరామాయణము, ద్విపద, చక్కనికూర్పు	...	2	8
గోపీనాథరామాయణము, శ్రీమద్రామాయణమునకు సరియైనపద్యకావ్యము	...	4	8
మొల్లరామాయణము, చిన్నపైజున పెద్దక్షరములతో చక్కగముద్రితము	...	0	8
వసుచరిత్ర, సవ్యాఖ్యానము	...	2	8
రాఘవపాండవీయము, సటీక, చక్కనికూర్పు	...	1	8
శృంగారనైషధము, శ్రీనాథకవిది	...	0	10
కాశీఖండము	...	1	4
ఆంధ్రభాగవతము, పోతనామాత్యప్రణీతము, ఇదిసఱసముద్రితమైన	...	3	0
ప్రతులకన్న అన్నివిధముల బాగుగనున్నది	...	4	0
డిటో మేలుప్రతి, చక్కనిబైండు	...	5	8
డిటో అత్యుత్తమప్రతి	...	1	8
మనుచరిత్ర, సటీక	...	0	8
ప్రభావతీప్రద్యున్నము, కొత్తకూర్పు	...	3	0
ఆముక్తమాల్యద, సటీక, చక్కనిప్రతి	...	1	8
కళాపూర్ణోదయము, దళసరికాగితములు	...	0	8
నరసభూపాలీయము, అట్టబైండు	...	0	4
విజయవిలాసము, చేమకూర. వేంకటకవి	...	0	8
సారంగధరచరిత్ర, చేమకూర. వేంకటకవికృతము	...	0	8
బిల్వణీయము, చక్కనికూర్పు	...	0	8
వైజయంతీవిలాసము	...	0	8
గంగరాయచరిత్ర, దిట్టకవి. నారాయణకవిప్రణీతము	...	1	4
రామాభ్యుదయము, అయ్యలరాజు. రామాభద్రకవికృతము	...	0	4
నీలాసుందరీపరిణయము, కూచిమంచి. తిమ్మకవికృతము	...	0	4

క్రీ. ర. స్తు.

నిరంకుశోపాఖ్యానము

కందుకూరు. రుద్రయకవిప్రణీతము.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే.

ప్రకటితము.

1916.

All Rights Reserved.

PRINTED BY
V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS,
AT THE AUDI SARASWATY NILAYA PRESS,
69, MALAYAPERUMALL STREET, MADRAS.—1916.

పీఠిక.

ఈనిరంకుశోపాఖ్యానము రచించిననుహాకవి రుద్రయ్య, స్వర్ణకారుడు (కమసాలి), ఇంటిపేరు కందుకూరివాడు, ఇతనితండ్రి పెదలింగన్న, తల్లి పీరు దెలియుట కేయాధారము లేకున్నను జతుర్థాశ్వాసాంత పద్యమునందు 'సాధ్వీశతవినుత చెన్నమాంబానుత' అని సోమేశ్వరునకు విశేషణము వాడినందున నీచెన్నమ్మ తల్లియనియు, నీమె సోమేశ్వరువరప్రసాదంబున రుద్రయను బుత్త్రిగారి బడసియుండవచ్చుననియుఁ దోచుచున్నది. ఈతనినివాసస్థలము నెల్లూరిమండలమునందలి కందుకూరనుగ్రామము. ఈతనివంశమువార లిప్పటికి నాయూరనున్నట్లు తెలియుచున్నది. ఇతఁడు గుంటుపల్లి భాస్కరునికాలమువాఁడగుటచేఁ గ్రీ॥ శ॥ ప్రాంతమువాఁడని కవులచరిత్ర నుడువుచున్నది. ఇక్కవి నిరంకుశోపాఖ్యానమే కాక సుగ్రీవవిజయ మనుమఱియొక ప్రబంధమునుగూడ రచించెను. ఆగ్రంథమును గుఱించి యీకావ్యమునందఁ బ్రశంససేయకుండుటవలన నీకబ్బమురచించినపిదప దానిని రచించిన ట్లూహింప వలసియున్నది.

ఇతం డాశ్వాసాంతగద్యమునందు 'పెదలింగనార్యగర్భార్థవ పూర్ణిమాత్రేయ' యని వక్కాణించియున్నాఁడు. తొల్లిటికవు లెల్లరు మాతృగర్భము నర్ణవమునకుం బోల్చి తాము చంద్రులమని చెప్పియుండిరే కాని యీలాగునఁ జెప్పలేదు. ఇట్లునుడువుటకు నేదేని పూర్ణాభిప్రాయము కవి మనమున నుంచుకొనియుండు ననవలసియున్నది. ఊహింప విద్యజ్ఞులు ప్రార్థితులు. ఈగ్రంథమును గందుకూరిసోమేశ్వరనాథునికిం గృతియిచ్చెను. యీకవి స్వర్ణకారుండయ్యును నిప్పటిదురభిమానదుర్విదగ్ధులవలెఁ గాక యత్యంతము దేవబ్రాహ్మణభక్తియు, ఆస్తిక్యముఁ గలిగినవాఁడనుటను నీతనిగ్రంథమునంద చ్చటచ్చట సమయోచితముగ వర్ణింపఁబడినపద్యంబులే చాటుచున్నవి. ఈతనికవిత్వము మిక్కిలి రసవత్తరమును, మృదుమధురపదభూయిష్టంబును, కాళిక్వత్తిప్రవిష్టంబును, ద్రాక్షాపాకోపశోభితంబును నై పఠితృశ్రోతృజనంబుల హృదయంబుల మహానందాంబుధి నోలలాడించుచున్నది. ప్రాథపదప్రయోగమును, సమాస సంవిధానచాతుర్యమును బట్టిచూడ నీతనివ్యాకరణశాస్త్రపాండిత్య మపారమని తోచుచున్నది. వర్ణనాసందర్భముల

యందు సమయానుగుణముగఁ జక్కనిలోకోక్తుల నిముడ్చి రసభావా
దులఁ బోనాడక స్వభావోక్తిని వర్ణించుకవులలో నితని నెవ్వరుఁ బోల
రనఁ దగును. ఈ గ్రంథమున విటజనుల వేషభాషలును వారిపై వేశ్యకాం
తలు ప్రయోగించుమామోపాయంబులును నెంత ముచ్చటగ నెంత
రమ్యముగ వర్ణింపఁబడి యున్నవో చూడుఁడు. ఈ గ్రంథము నెట్టివేశ్యా
లంపటఁ దైనను జక్కఁగఁ జదివి యథము గ్రహించినచోఁ దోడన
వారియం దాతనికి రోత జనించుట యబ్రము గాదు. ఈతనికవిత్వము గు
ఱించి సక్రమముగ నెంతేని వ్రాయవలసియున్నను దీక్షిక లేమిఁ గాలాంతర
మున నగుఁగాక యని మండుకప్లుతి యొనర్చినందుల కెంతయుఁ జింతగ నే
యున్నది. ఈ గ్రంథము నందలికథ తెనాలి. రామకృష్ణుని పాండురంగమా
హాత్మ్యములోని నిగమశర్మకథ ఛాయసనుసరించియున్నది. ఆదికావ్య
మగు శ్రీరామాయణము పితృభక్తి, యాశ్రితసంరక్షణము మున్నగు నీతు
లనువలె, మృదుమధురముగాఁ బ్రియురాలు మందహాసముచేఁ గ్రేగంటి
చూపులచేఁ గచకుచవిక్షేపణములు మున్నగు విలాసములచేఁ బ్రియుని
మనము నొవ్వసిరీతిఁ దనయాప్తమును దెలియఁజేయునట్టి కావ్యములోక
ములో నెంతధనికుఁ దైనను వేశ్యలోలుఁ జేని నిష్కదరిద్రుఁ దై మహావ
మానమునం బడి చెడు ననియు, మోక్షార్థముచేత నేనియు భగవద్భక్తి
గల్గినచో దరిద్రుఁదైనను భగవత్కటాక్షంబున నత్యంతైశ్వర్య సంపన్నుఁ
డగుననియు'—నిట్టి నీతుల మనోహరముగ బోధించుచున్నది.

కావున రసికాగ్రణులు నీతిబోధకములును, రసపత్తరములును,
సలక్షణములు నగునట్టి మహాకావ్యంబుల గ్రహించి చక్కఁగఁ జదివి,
కాకిశములు మున్నగునవి చతుర్గుణితక్రయధనమునకు సైతము దొరకని
ప్రకృత ఘోరయుద్ధసమయంబునఁ గూడ సంస్కృతాంధ్రభాషాపాపాపణ
బద్ధదీక్షు లగుటంజేసి వ్యయప్రయాసముల కోర్చి ప్రాచీనంబు లగు
సద్గ్రంథంబులఁ బ్రకటించుచున్న బ్రహ్మశ్రీ, వావిళ్ల, రామస్వామి
శాస్త్రిలు అండేసన్స్ గారికి మిగులనుత్సాహంబుఁ గలుగఁజేయుచు,
గ్రంథవిషయవిమర్శనంబునఁ బురాతనాధునాతన గ్రంథరస వైలక్షణ్య
ముం గనుఁగొని, యుభయ భాషాపాండిత్యముం బడసి యానందింతురు
గాత యని యెంతయు ధీమంతులఁ బ్రార్థించుచున్నాఁడ.

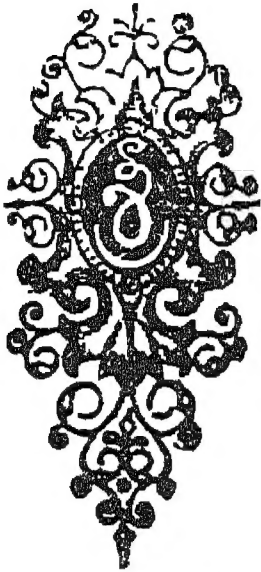
శ్రీమదుత్పల. కాళిక. వేంకటాచారసింహాచార్యులు.

శ్రీ రస్తు.

నిరంకుశోపాఖ్యానము

వీరిక.

భాషారమణీవిమృష్టపదరాజీవోత్తమాంగార్చ్యుఁ డా
ర్యాభామాపరిణేత సర్వజగదారాధ్యండు మూర్తిత్రయీ
శోభాకందము కందుకూరినగరీనోమేశ్వరస్వామి లో
కాభీష్టంబు లొసంగుఁగాతఁ గరుణాయత్తైకచిత్తంబునన్.

1

నీ. పక్కిరాతేజివై సెక్కినయభ్యాసి, చాచూరుఁ ద్రుంచినసత్యరాశి
సిరిమనోధనము మ్రుచ్చిలిన కన్నపుదొంగ, గొల్లచేడెలతోఁడుకోడెకాఁడు
భువనమంతయుఁగన్న పుత్రుఁగాంచినతండ్రి, స్వర్ణాంబరముఁగట్టు వన్నెబెట్టు
పౌరస్యభోగిపైఁ బవళించుసుఖవాఘి, పరిమపదం బేలుపాదుసాహి

గీ. మానవుల కెల్ల నిజపదస్థరణమాత్ర, నైహికాముష్మికము లిచ్చునట్టిదాత
కందపురజనార్దనుఁడు భీకరవిరోధి, మర్దనుఁడు భక్తలోకంబు మనుచుఁగాత.

2

క. శతకోటికల్పవాటీ, శతకోటిద్యుతుల సవ్యసతిగల్గినయా
చతురాస్యు సఖిలవిద్యా, చతురాస్యుఁ దలంతుఁ గావ్యసర్గంబునకున్.

3

నీ. చంద్రరేఖాసమాసంగరంగన్నాళి, శోభితహారవత్జపాళి
శమదమాన్వితమనస్సమధూళిసుమధూళి, లసమాననానాకళాప్రతోళి
ప్రతిపక్షరాక్షసప్రాణానిలవ్యాళి, దీప్రానుకంపారసప్రణాళి
రాజీవగేహాసరస్వతీముఖ్యాళి, నతేజవవ్రాతమానసమరాళి

గీ. రాజశేఖరచేతనపయోజహేళి, సకలనిగమార్థకుసుమభాస్వచ్ఛదూళిఁ
జిరకృపాలోకపోషితసేవకాళిఁ, గాళిఁ బ్రణుతింతు సుపదరింఁగోళికొఱకు.

4

ఉ. ఏలికసానియై యనిమిషేందునిభాస్యల కాదరంబుతో
వాలికచూపులం బనులవై పులుదెల్పు సమస్తదేవతా
పౌలికఁ జంద్రజూటకులపాలికరాజదురోజపాళికం
గాళికఁ బాదసేవకశిఖావళికాళికఁ బ్రస్తుతించెదన్.

5

నీ. కొమ్ముపై సవతిఁ గైకొని నిల్చె నని నాథుఁ, కొమ్ముపై నిల్చె నారూఢిచుహిమ
 సఖిలలోకాధీశుఁ డగునాయకుని దెచ్చి, యిల్లటం బిచ్చి పుట్టింట నిలిపెఁ
 దనపేరు మున్నుఁగా ననిమిషానులచేతఁ, బ్రణుతింపఁగాఁజేసెఁ బ్రాణవిభుని
 వినమజ్జులఁ బ్రోవ నొనరించెఁ బతివాలుఁ, గన్నుఁ దామరలందుఁ గాఁపురంబు
 గీ. చక్కదనమున నీరేడుజగములందు, సవతుఁగాంచనిసుతుఁగాంచె ధవునికరుణఁ
 దలఁపఁజెల్లదె గుణధన్యుఁ గలుషశూన్యు, సాధుచూన్యుఁ గృపానన్యు జలధికన్యు. 6

శా. భూషామాక్తికకాంతి దేహరుచితో, బోరాటమాడక మరు
 ద్యోషాగత్నకిరీటరూటసుషమాయోయుజ్యమానాంఘ్రి ని
 శ్శేషశ్రీ విరిదమ్మిగద్దియ సమాశ్లేషింపఁ గొల్వొందు నా
 భాషాదేవిఁ దలంచెదక రసలసద్భాషావిశేషార్థినై. 7

ఉ. చెక్కిటఁ బత్రపల్లరి సృజింపఁగఁబూని మనోజకేళి నా
 యక్కఱ దీర్పవే యనుచు నక్షరపంక్తి లిఖింపఁగాఁ దద
 న్యక్కృతకైతనంబు హృదయంబున నారిసి ప్రాణనాథుతో
 నొక్కపిసాళినవ్వు ననలొత్తఁగ నవ్వెడువాణిఁ గొల్చెదన్. 8

ఉ. శుష్కవచశ్శిలాతతుల నూటిగఁ జూచి మహాకవిశ్రవ
 శ్శృంగులికావిదారణము సల్పఁగ నేర్చినజ్ఞాణలార మీ
 ముష్కరతాసమున్నతికి మ్రొక్కెద నాయెడఁ జూపరాకుఁడీ
 దుష్కవులార సాధుజనదూషణభూషణభూషితాత్తులై. 9

క. అని యిట్లుదేవతాప్రా, ర్థన మాపాదించి గురులఁ బ్రణుతించి పురా
 తనకవుల నెంచి దుష్కవి, జనపశువుల నోసరించి సమ్మదమొదవన్. 10

వ. ఏ నొక్కమహాప్రబంధంబు సేయ నూహించియున్న సమయంబున. 11

నీ. శార్దూలచర్మమో జాగువాచేలయో, కాని నిద్దపుమేనఁ గట్టినాఁడు
 కమనీయభస్మమో సింధూర్ణమొకాని, వాసనలో వెదఁజల్లఁ బూసినాఁడు
 ధవళభుజంగమో తారహారమొకాని, మృదుతరగ్రీవ ధరించినాఁడు
 తతజటాజూటమో ధమ్మిల్లమొకాని, పాలుపార నొదలఁ బూసినాఁడు

గీ. చంద్రఖండంబో పుష్పగుచ్ఛంబో కాని, మూర్ధనీమ నతిప్రేమ ముడిచినాఁడు
 జంగ మొక్కఁడు నిర్జితానంగమూర్తి, నిదురివోవంగ వచ్చి నాయెదురనిల్చె. 12

క. నిలిచినఁ దచ్చరణాంబుజ, ములకు ననేకప్రణామములు సేసి కృతాం
 జలీనైన నన్నుఁ గని కో, మలవిఠళగభిరధీరమధురోక్తులచేన్. 13

వ. కవీంద్రా సమ సరసనిస్తంద్రంబుగా నీవు సృజింపంబూనినకావ్యకన్యకాలలామంబున

కుంకున గా నాయురాకోగ్యమహాభాగ్యంబు లొసంగెన నమ్మం బరిణేతం జేయు మని
యానతిచ్చెఁ దదనంతరంబ. 14

క. తలతల మనుచీకటితోఁ, దెల తెలవాటంగ లేచి తెలియఁగ నపు డా
కలచందము నామనమునఁ, గలచందము నొక్కటైచఁ గడువేడుకతోన్. 15

ఉ. మంగలనిల్చి సర్వజనమోహనదేహనవీరకాంతిమీ
రం గరుణానిరీక్షణపరంబుగ నీగతిఁ బల్కినట్టియా
జంగమసౌర్వభౌముని భుజంగమభూషణుఁ గా నెఱింగి యు
ప్పొంగి తరంగితప్రమదపూరితమానసపాకజుండన్. 16

ఉ. నామది నెప్పుడుం బ్రచుభనాయకు నిష్టసుఖప్రదాయకు
సోమశరీరుదానవసమూహశరారుఁ గృతీశుఁ జేయఁగాఁ
త్రేమజనించు నాదరణపేశలుఁ డమ్మహనీయమూర్తి యే
మామకభాగ్యసంపదనుమానముదంచితవామభాగుడై. 17

గీ. ఐచ్చి కృతికన్యకాసముద్వారమునకు, శుక్లముగ నాయురాకోగ్యసుప్రసిద్ధు
లిత్తునని యల్లుడగుటకు నిచ్చుగించె, నింతకంటెను సౌభాగ్య మెందుఁ గలదె. 18

ఉ. కోమలనర్జధామయును గోవిదసంస్తవనీయలక్షణ
స్తోమఫలాభిరామయును శుంభదలంకరణప్రసాధన
స్థేమయు నప్రతర్క్యగుణసీమయు నైన్యమదీయకావ్యక
న్యామణి నిచ్చి మంచుమలయల్లుని నల్లునిఁగా నొనర్చెదన్. 19

సీ తలపై వియద్దంగ గలుగునిత్యస్నాత, కైలాసగిరిదుర్గ మేలు నేత
త్రిపురంబు లొకకోలఁ ద్రెళ్ల నేసినవాఁడు, కందర్పుఁ గెల్చినయందకాఁడు
పాపరాఁ దాల్చినపరుఁడు విక్రమరంహుఁ, గరిదైత్యుఁబొరిగొన్నపురుషసింహుఁ

• డంబుజాక్షికి దేహ మర్ధ మిచ్చినదాత, కలితసారుఁ గుమారుఁ గన్నతాత
గీ. మదవరివరిద్రాణవోర్తండలాగ్ర, జాగ్రదసురాగ్రచరనిహింసనవిశాలు
• శూలిరాజపరిష్కార్యశూలినామ, ధన్యుఁ డహ్నుండుకాఁడె మత్కావ్యమునకు. 20

వ. అని యుద్దేశించి. 21

—|| వష్ట్యంతములు. ||—

క. దుస్సాధుప్రథమనుధా, భిస్సారిబలాతిరేకభీదానునకున్
• నిస్సీనుకామదోహిప, యస్సురధేనునకు నాశ్రితాధీనునకున్. 22

క. ధూపాయితగోపాయిత, పాపాయితదనుజసుకృతభాసితవనుజా
టోపున కగజాపున కగ, చాపున కాసక్తభక్తసల్లాపునకున్. 23

• శంగత్కరుణారసహృద, యంగమభృంగారునకు లతాంతాయుధమా

- సాంగారున కాశ్రితగిరి, శృంగారున కపరిమేయశృంగారునకున్. 24
- క. కటకాయితఫణికి శిఖా, గతశీతలఘ్నికి నర్ధకాంతామణికిన్
గుటిలఖిలవసుజగజ, సుప్టుకశాస్మణికి దేవదూడామణికిన్. 25
- క. ప్రేయస్సితగల్లునకున్, సాయకముఖవళితరాత్రిచరమల్లునకున్
గాయజగురుభల్లునకున్, మాయాభిల్లునకు మంచుమలయల్లునకున్. 26
- క. కాశీపట్టణముఖ్యని, వేశున కవనీశసౌధవేశునకు వియ
త్రేశునకుఁ గందపురసో, మేశునకుఁ బ్రభానిరస్తహిమకాశునకున్. 27
- వ. సముజ్జ్వలాలంక్రియాభిరామంబుఁ గా నాసమర్పింపంబూనిన నిరంకుశోపాఖ్యానం
బనుకృతికన్యాలలామంబున కాజన్మకథ యెట్టిదనిన. 28
- మ. అసహాయాపరిమేయదుర్జయబలాహంకారదుర్వారవై
రిసహస్రప్రతిసుస్రచూరణచహోద్రేకాసివిద్యుత్సము
ల్లసనానంతరజాయమానమహితద్రాఘిష్ఠగర్హాఘనుం
డసమానాకృతి ధర్తశీలుఁ డమరా జత్యంతసంతుష్టుఁడై. 29
- క. కొలుచున్నయెడనుఁ దనిని, ర్తలతేజము సూర్యతోడ మార్కలయంగా
పులహుఁ డమమాని నిర్దత, కలహుఁడు చనుదెంచె శిష్యగణసంవృతుఁడై. 30
- క. చనుదేర నెదురు గాఁజని, మునిసింహుని స్థర్ఘ్యసాద్యముల సంతుష్టా
త్తునిఁ జేసి రత్నసింహా, సకమునఁ గూర్చుండ మనిచి సవిధక్షోణిన్. 31
- వ. తాను నొక్కసముచితాసనంబునఁ గూర్చుండి ప్రసంగనశంబున నిట్లనియె. 32
- నీ. అటుకాస్త్రములందు నడిగినతా వెల్ల, నిదమిత్థ మని తెల్పు నెవ్వఁ డోపుఁ
దెలిసి ధర్తాధర్తములు పాలునీరు నే, గృహచిన ల్లెవ్వఁ డేర్పఱపనేర్పు
నమరాచికమనీయ మగుతపస్సామ్రాజ్యపట్టంబు నెవ్వఁడు కట్టుకొనియె
లోకంబునకు దురాలోకంబు బ్రహ్మన, లోక మెవ్వఁడు సేయు లోకమందు
- గీ. మీరు దక్కంగ నోత్రిలోకీరహస్య, కర్తమర్తవివేకజంఘాలవృష్టి
ఘాలలోచనపరభక్తిపారవశ్య, దళితకామాదిరిపువర్గకలహ పులహ. 33
- క. ఒక వేదమొ యొకకాస్త్రమొ, యొకధర్తమొ యొక్కనయమొ యొకవినయంబో
యొకశమమొ యొక్కదమమో, సకలము నీయంప కలపు చాతుర్యనిధీ. 34
- ఉ. ఓమునిసార్వభౌమ సుజనోత్పలశీతలదామ వాక్సణి
స్వామి తలంక నేము మది సందియ మొక్కటి విన్నవించెదన్
దామరసాక్షకీర్తనమొ తత్త్వరహస్యమొ యిస్సిగో యితం
డేమి తలంచె నిప్పు డని యెన్నుకుండీ మిముఁ జాల వేఁడెదన్. 35

- క. శ్మశనములలోనఁ బ్రథమ, శ్మశనము సంభోగకాంక్ష యదిదోషమలీ
మాన మనఁగ విందు చందుం, బ్రసరించినవాఁడు పాపబాహుళ్యఁడు కలఁడే. 36
- క. నా విని మునిశేఖరుఁ డో, భూవల్లభ వెఱవ నేల బుధసంస్తుత్యం
చీవాక్య మేమి యల్పమె, నీనడిగినయంత మోహనిర్ణిద్రుఁడవే. 37
- చ. అడిగిననేమి దోసమె సమ స్తధరాతలనాధ కోరికల్
నుడువుల నున్నవే మనసులోపలఁ గాక రతిప్రసంగముల్
దడవనియంతమాత్ర నె విదారితమోహుఁడె యీవిచారముల్
విడువుము వాగ్విశేషమును విశ్రుతవేషము మోక్ష హేతువే. 38
- క. కావున విచారమేటికి, భూవర విను సకలదోషములను నిరాఘా
టావాసమా నె కడుకరు, జావేశధురీణచిత్తుఁడైన ధరిత్రిన్. 39
- చ. కలరుసుని మనోజశరకంపితదైర్యశరవ్యులై తలం
పుల ఎవనంబులం గ్రియల భోగనతీజనమంద యిచ్చ ని
చ్చలముగఁ బూని తక్కినవిచారము దూరముఁజేసినట్టిమొ
క్కలపుమనుష్యులుం బుధులు గాననిసద్గతిఁ గన్న వారిన్. 40
- మ. అది యీజన్మమునందుఁ జేసినవివేకాయత్తసవ్యవృత్తసం
పదకా దోనరపాల పూర్వకృత మామాహాత్మ్యనిస్సూర్తి యెం
తదురాచారధురీణుఁ డైనఘసంతాపంబు రాదేని య
మృదనారాతికృపావిపాక మది సంభావ్యుండు వాఁడేకిన్. 41
- వ. దీని కొక్కయితహాసంబు కలదు చెప్పెద సావధానాంతరంగుఁడ వై విను మని
యిట్లు చెప్పందొడంగె. 42

కథా ప్రారంభము.

- సీ కమలాకరము తొటఁ గమలాకరము తొట, జలజాతవిస్సూర్తి తెలియఁబడక
రాజమండల మాట రాజమండల మాట, కువలయప్రియవృత్తి వివరపడక
మాణిక్యచయ మాట మాణిక్యచయ మాటఁ, గ్రొత్తడాలసెలంగ గుఱుతుపడక
యమరదీర్ఘక తొట నమరదీర్ఘక తొట, ఘనసువర్ణాబ్జత గానఁబడక
- గీ గోపురము తొట మణిమయగోపురంబు
తొట గురుసమున్నతిమెయిం దేటపడక
ద్వాపరంబున విలసిల్లుద్వాపరంబు
గరిమఁ దనరారు మాణిక్యపుర మనంగ.

- శా. మాణిక్యక్రియమాణసాధనుఁడమామాయాసరి త్తరుకా
మైనాక్షీసహభీతిసం భ్రమభరవ్యాలోకమానాథ్రగా
క్షీణానర్గళహాసహావిదళితస్థితాంధకారత్రియా
మాణూభూతసితాన్యపక్షతతికం బాపట్టణం బల్పమే. 44
- సీ. వైమూర్యకల్పితద్వారదీప్తులు పుష్కరాగకవాటజప్రభలఁ బ్రేమప
మనకతకుడ్యసంపాతధీధితి మహా, నీలవేదీశ్రీకి నెనరుఁ జూపఁ
బద్ధగాగోజ్జ్వలప్రాసాదరుచి విద్రుమస్తంభకాంతుల మమతఁ బ్రోవఁ
వజ్రకుట్టిమహోభ వరమాక్తికస్యంద, నచ్చాయ కేప్రాద్దు నట్టు సేయ
- గీ. దీప్రగోపురగోమేధిక ప్రకాశ
మనుదినంబును ననకుఁ దో హభిలషించు
నిభిలమణిసంపదలు నందు నెరయుకతన
మణిపురం బండ్లు దానినామము నృపాల. 45
- క. గురుతరము తత్పురాంతర, ధరణీసురశాస్త్ర కోవిదత్వం బాహా
గురుతరము గాదు నారవ, గురుతరముం గాదు వారిఁ గూడి వచింపన్. 46
- సీ. అత్యంతబాల్యంబుండ విశ్వామిత్రు, లాశ్చర్య మొందుశౌర్యంబుఁ జూపి
యుజ్జ్వలకాంతిచే నుగ్రధర్మ మదంచి, మహిజనాశ్రయసత్యమహిమఁ బొంది
యాజగమానితమగు మహావని నెల, రుచు సమున్నతమగు రూఢిఁ కెలఁగి
యతులగంభీరత సంభోధి లంఘించి, గరిమ నలంకారకలితు లగుచు
- గీ. స్వప్రగల్భతఁ బాలస్త్యజయముఁ గాంచి, మజనవారణలీలఁ గైకొని యయోధ్య
బలసమగ్రతచేఁ బట్టభద్రులైరి, రామవిభు డొర యప్పురి రాజవరులు. 47
- క. ఇచ్చెద నని సురశైలముఁ, చెచ్చియు కోధించి విలువఁ దీర్పఁగ నడుగన్
బుచ్చుకొనఁ దిరుగ నమ్మఁగ, నచ్చటఁ గలవైశ్యులందు నధముఁడె చాలున్. 48
- క. అం దరుదారుజఘన్యజు, లందఱు దారుణబలాఢ్యు లగుదురు ధృతిచే
మందరము లయ్యుఁ దెలియన, మందరము ల్వింత గాచె మహిమందలిలోన్. 49
- సీ. చెక్కుటద్దములపైఁ జిటునవ్వు చినుకులు, వాఱ మోవి చలిందుపాటఁ బలికి
కనుకొప్ప లరనంచి కర్ణాంతములు దాట, నలుసాల నృత్యంబు దొలుకఁ జూచి
కొదమజక్కవపంటి గుబ్బచంటికెలంకు, గాన రా జిలుఁగుఁడెంగావి గప్పి
కచభారకుచభారకటిభారములచేతఁ, గాయంబు త్రైధంగికముగ నిలిచి
- గీ. ప్రియవయస్యాభుజాసమర్పితకరాజ్ఞ, లగుమఁ దమయిండ్లముంగిళ్ల నప్పురమున
విటులతో మాటలాడెనువెలవెలందు, లన్యవేశ్యలకుఁ గొలందులా జయింప. 50

ఉ. ఒక్కొక్కవేళ దేవపతియొద్దకు నారదుఁ డేగుదెంచి యా
జక్కువగబ్బిగుబ్బెతలచక్కఁదనంబును నాట్యవిద్యయున్
ముక్కువసేతలున్ విటులమర్త మెఱుంగుటలుం గణింపఁగా
గ్రక్కున దేవలోకగణిక ల్లవంతురు సిగ్గుపెంపునన్.

51

ఉ. దండకు నేగుదెంచి విరివండకు విల్వయొసంగి పుష్పకో
దండనిశాతమార్గణవిదారితభావముఁ జెందలే మయో
దండకు నీకు నోయబల దండము దండము దండ మందు దో
ర్దండము లెత్తి మ్రొక్కుదురు స్రక్కరిఁ గన్గొని పౌరపల్లవుల్.

52

గీ. ప్రకటకటకంబు పాదవిభ్రజితంబు
నైచయగసంఘ మని చూచి యచలభావ
హ్రస్వమున నాగసంఘాత మండ్రు సుకవు
లచటిమదకుంజరముల నేమని నుతింతు.

53

క. మనసైన సీడుగుఱ్ఱముఁ, గనుఁగొనలే రచటిఘోటకములకు భువిలో
మన సైన సీడ్డు గా దా, యచఘనిరాఘాటజవసమగ్రతచేతన్.

54

క. ఒకకొన్ని మదికే దోచినఁ, బ్రకటించితే గాని యచటిబహువస్తుసమృ
ద్ధిత శతపత్రసంభవు, చకు నైన గణింపరాదు సరనాథమణి.

55

క. ఆపురమునందుఁ జేయుం, గాఁపురము సమస్తజనులుఁ గణుతింప బుధ
త్వాపతి మతి రెండవభా, షాపతి సురశర్త కర్తసౌప్తనగురుఁ డై.

56

కా. చాతుర్వైద్యపరాయణుండు బహుశాస్త్రగ్రంథనిర్ణత వి
ఖ్యాతాచారధురంధరుండు హరిపాదాంభోజసేవాకళా
సౌతత్యప్రథితుండు లక్షణవిరాజత్కావ్యసర్వక్రియా
ద్వైతీయాకసరోజసూతి యతఁ డేతన్నాత్మఁడే భూవరా.

57

క. వరకాంతాముఖిదోషా, కరకాంతిస్పర్శనమునఁ గడుమొగుడుచు నా
ధరణీసురు నేత్రంబులు, సరసీజము లన్నమాట సహజము గాదే.

58

కా. శిష్టత్వంబున వేదశాస్త్రపఠనక్రిచేత నాధాతకుం
దృష్టింపంగ నశక్యఁడైన ధరణీదేవోత్తమున్ శ్రౌతని
ర్దిష్టాచారధురంధరత్వమున నార్దివ్యజ్యంబు సల్పంగ న
గ్నిష్టమాదులు సేసి నాతఁడు భువిన్ గీర్వాణసంతుష్టిగన్.

59

మ. అతిభక్తిం గృహిణీలలామము పదవ్యాసంగచంగాత్త యై
ప్రతివారంబును భక్త్యభోజ్యములు సంపాదించి నిష్ఠింపఁగా

నతిథుల్ భోజన మాచరించి సుఖులై యాశీర్వదింపంగ నా
చతురాస్యాస్వయవార్ధిచంద్రమునకున్ సంతోష మెంతో యగున్.

60

ఉ. ఎంత కృపావిపాకభద్ర మెంతనిరంతరధైర్య మాచరం
బెంత వివేక మెంత భయ మెంత ససమ్మదభావ మెంత యా
శాంతమనస్కమాళికి నిశాంతమునం ధరణీసుపర్వు ల
శ్రాంతము భోజనోత్సవము సుస్పృతజీవ గణనాధికంబుగన్.

61

సీ. అభ్యాగతారాధనాపాద్యమానార్ఘ్యపాద్యపాద-పూరపంకిలంబు
భోజనానంతరభాజనమృతఘృత, స్వచ్ఛమధుద్రవపిచ్ఛిలంబుఁ
బరిశీలితాగమోపన్యాసపరశిష్య, బృందవాక్సందర్భతుందిలంబుఁ
గాంచనవేద్యలంకారచూర్ణాయిత, ప్రకటితకర్పూరిసికతిలంబు

గీ. దేవపూజావసరసముద్దీప్యమాన, చారుమణీరంగవల్లికాశర్కరలము
మహిష నుతిసేయఁ జెల్లదే యహరహంబు, నాతనిగృహంబు సకలభాగ్యావహంబు.

క. అల రెండువేలజిహ్వలు, గలవానికి నైనఁ దరిమె గణుతింపఁగఁ ద
జ్జలజాసనకులజార్పిత, కలమాన్నసమోదవేదగర్భశ్రేణిన్.

63

క. అది యెం తైనను గలదో, కదనజయాధార తజ్జగన్నతమహిమా
స్పదచరితుఁడు సుతిహీనత, మదిచింతిలు టెంతివారు మానరుసుమ్మి.

64

గీ. విప్రుఁ డింటికి వచ్చిన విమలభక్తి
నన్నదానాదు లొసఁగి నెయ్యమునఁ జేరి
యయ్య పుత్రులు మీకెంద అనుట గాని
యితర మేమియు నడుగఁ దాక్షితిసురుండు.

65

సీ. నందనుం డాత్మాభినందితుండై ముద్దుమాటలఁ గరఁగింప మలయువారిఁ
దనయుండు సముదంచితనయుండై చదువ నా, గమపురాణాదులు గఱపువారిఁ
సూనుండు వాక్యప్రసూనుండై పెద్దలఁ, బూజింపఁ వేడుకఁ బొందువారిఁ
నాత్మజుం డధికరూపాత్మజుండై భార్య, యును దాను మెలఁగంగఁ దనరువారిఁ

గీ. జూచి హాకృష్ట బ్రహ్మాదిసుతులఁగాంచి, నట్టి త్రైలోక్యగురుని దేవాధినాథు
నిన్ను సేవించువారికి నిస్తనూజ, భావమా యంచుఁ జింతించు బ్రహ్మణుండు.

66

ఉ. ఏమిజపంబుఁజేసిరోకొ యేమి తపంబొనరించిరోకొక్క యే
మేమి సవర్య లార్యతతి కిచ్చిరోకో జగదేకపూజ్యులై
తాముఁ దనూజరత్నములుఁ దామరతంపరయై చెలంగువా
రీమహిఁ దొల్లి యంచు నుతియించు మహిసురుఁ డాత్మలోపలన్.

67

ఉ. ఓరమణీమనోభవ సమున్నతగుష్కృతదావపావకా

సారము పుత్రుఁ డాప్తవనచైత్రుఁడు గల్గమి నంచ లేనికా
సారమువోలె నాసరసిజప్రభవాన్వయవార్ధిచంద్రుసం
సార మసార మై మిగుల సన్నతి కెక్కకపోయె దుస్థితిన్.

68

మ. సరలోకంబునఁ గల్గుతీర్థమల మాన్యప్రక్రియం గ్రుంకనీ
నరకక్షేశనివారకంబు లగునానాత్మేత్రముల్ మైట్టనీ
యురరీకారముతోడ యజ్ఞములు వేదోక్తంబుగాఁ జేయ నీ
పురుషుం డాత్మజహీనుఁడై సుగతికిం బోనేరఁ దుర్వీశ్వరా.

69

సీ. సిద్ధాంజనము వేట సిద్ధింపవలయునే, పుత్రుండు గలిగిన భూవరేణ్య
సురమహీజమువేట దొరకంగవలయునే. తనయుండు గల్గిన మనుజనాథ
యమరత్నము వేట సమకూటవలయునే, తనయుండు గల్గిన ధారుణీశ
దైవధేనువు వేట దక్కంగవలయునే, సూనుండు గల్గిన మానవేంద్ర

గీ. సుతుఁడు గల్గినఁ బరలోకసుఖముఁ గాంచు

నాత్మజుఁడు గల్గఁ గుల మెల్ల నతేశయిల్లుఁ

గొడుమ గల్గిన ఋణశుద్ధిఁ బడయవచ్చుఁ

బరమసుఖకొరణము తనూభవుఁడు సువ్వె.

70

క. కొడుకులు లేనిమనుష్యుఁడు, విడిముడి గలఁడైనకంటె విశ్వములోనకొ
గొడుకులు గల్గిన మనుజుఁడు, బడుగైనను మేలు కుముదబంధుకులీనా.

71

క. కావునఁ దనయావాప్తికి, భావమ్మున నమ్మహానుభావుఁడు ధరణీ
దేవుఁడు చతగతిశ్రీయో, షావల్లభు దూట నతనిస్వప్నమునందున్.

72

ఉ. ఓనియమానుషంగ భవనోన్నతభాగ్యతరంగ దీనర

క్షానిపుణాంతరంగ సుతుఁ గాంచెదు చంచదుపాయశాలి భా

షానతసర్వమాళి హితసారసహేళి నటంచు నిందిరా

ప్రాణసఖుం డొసంగె ఫలరాజము నదృతదివ్యతేజమున్.

73

ప. ఇ ట్లిచ్చిన.

74

మత్తకోకిల. లేచి యాంతకు మున్నె మేల్కని లీల నాస్యపదద్వయా

సేచనాదులు దీర్చి ధౌతపుఁజీరఁ గట్టి రయంబ కా

లోచితం బగుగేహకృత్యము లోలిఁ జేయుసతీమణి

జూచి యిట్లను వింటివే యింకఁ జోద్యపుంగల యంగనా.

75

ఉ. ఓకలకంఠకంఠి జలజాంబకుఁ డాదరపూర్ణచిత్తుఁడై

నాకలలోన వచ్చి నలినప్రభవాన్వయ చింత యెటికి

నీకొకపుత్రుఁ డార్యమహానీయచరిత్రుఁడు గల్గు నంచు ల

- క్షీకుచగంధలిప్త మగుచేత ఫలం బొక టిచ్చె నావుడున్. 76
- క. మనపాలిట నున్నాఁ డా, ఎరుహలోచనుఁడు లోకచంద్యుఁడు లేకుం
డిన వచ్చు నె దయ నిట్టి, చ్చు నె పక్వం బైనఫలము సుతఫల మనుచున్. 77
- ఉ. ఓసరిసీరుహసంకులోదధికల్పమహేజ భక్తర
క్షాసముదగ్రమానసుఁడు శౌరి దయాగుణహారి మీ నిది
భ్యాసకుఁ జాల మెచ్చి వరదాన మొసంగె నొసంగఁ జెల్లవే
దాసులఁ బ్రోచుచింత మురిదానవహంతకు నేఁడు వింతయే. 78
- సీ. అన్న చేఁ బరిభూతుఁ డగుదైత్యుఁ గాచిన, శరణాగతత్రాణపరిచ యంబు
నుకరిపీడిత మైనమదవంతిఁ బ్రోచిన, యార్తిరక్షాసముద్వమనిరూఢి
తండ్రి నిర్బంధింపఁ దనయు రక్షించిన, భక్తలోకాధీశభావరేఖ
రారాజావలన ధర్మజు నుద్ధరించిన, యాశ్రితపక్షపాతానున్మత్తి
- గీ. వఱచెఁ గాఁబోలు ననచు నెవ్వరె సమస్త, జనులు ననపత్యదురితదుస్సహసమీర
సముదయోద్ధూతచేతోంబుజాతబుధవి, నీతు మీముఁ గావకున్న నోనిర్మలాత్మ. 79
- క. అక్కవలాక్షుం డాద్యుఁడు, డక్కఁగఁ బోషకులు గలరె తలపోయంజా
నిక్కల నిక్కల సందియ, మొక్కింతయు లేదు కోర్కు లొనఁగూర్చుఁజుఁజీ. 80
- చ. అని యనిరోధబోధమహిమాన్వితమానస గాన యాచళ
ద్వినజదశాక్షి భర్తఁ గలవాక్కలనంబునఁ జేర్చి మించి య
త్యనుపమితాన్నదానవిభవాతిశయంబున విప్రకోటులన్
దనుపుచు నెప్పటట్లు సముదగ్రత నుండఁగఁ గొన్నినాళ్లకున్. 81
- క. శరణాయితభరణాయతి, కరుణారతుడైన దన జఘస్త్తయకృపచేఁ
దరణి భరియించు ప్రాగ్దిశ, కరణిన్ భూసురునితిరుచి గర్భముఁ దాల్చెన్. 82
- క. నలుపెక్కెం జనుముక్కులు, తెలుపెక్కెన్ జెక్కు లారు తీరువహించెన్
బలిసె నునుగొను శశికళఁ, గెలసెన్ నెమ్మేన గమనఖేలన మొలసెన్. 83
- గీ. వామలోచన మధ్యంబు లేమిచేతఁ, జాల కృశమై రమామనస్సామికిరుణ
గలిగి నప్పుడె యభివృద్ధిఁ గనియె నార, హరికటాక్షేక్ష దారిద్ర్యహరణదీక్ష. 84
- గీ. పాలతు లెల్ల మెచ్చ భూమిభృత్సారంబు, సంగ్రహించె విప్రసారసాక్షి
యద్దిరయ్య వింత యాఁడురాజర్కంబు, నిర్వహించె సతు లఖర్వమతులు. 85
- మ. హృదయేశ ప్రమదంబుతోఁ గుచయుగీహేరాశనీలత్వసం
పదతో నాననపద్మపాండిమముతోఁ బ్రస్తాయమానాంగరా
గదఃకూలాదిజుగుప్సతో జడమతోఁ గార్భ్యంబుతోఁ బ్రావృడం

బుడకల్పాలకగర్భ ముద్ధుగధురాపూర్ణత్వముం జెందగన్.

86

క. అమృతపయోధిలలామం, బహుతకరుం గాంచినట్లు హరికృపవలనన్
సుముహూర్తంబున భూసుర, రమణీరత్నంబు పుత్రరత్నముం గాంచెన్.

87

క. వైదికశేఖరునకుం బు, త్రోదయకాలమ్మునందు నున్మాతములౌ
మేదురపులకాంకురములు, మోదారంభంబునకును మొలకలవోలెన్.

88

ప. ఇట్లుపరిమితసంతోషసంతర్పితాంతఃకరణుండును సంభృతసమయసమానేయసముపరత
కరణుండును దనయోత్సవసమాలోకనోత్సాహసాహచర్యసమాయాతసమీపగ్రామ
సకలకోత్రామరసన్నిధిసంజల్పితహరిప్రసాదప్రసంగుండును గలితకర్పూరతాంబూల
దానసంతోషితస్వాంతసీరంధ్రపురంధ్రీజవపరంపరానిరాఘాటకోలాహలశ్రీప్ర
సాదితగృహంగణరంగుండును భూరిదానచంగుండును నై పెన్నిధానంబుం గన్నపేద
చందంబున మేఘోదయంబుం గాంచినచయూరంబుకరణి కోమలవలాహకంబుం
గనుంగొన్నచాతకంబుకై వడి హరిప్రసాదంబు నాలోకించుమోగీశ్వరునిపోలిక
నభినవభానుబింబంబు పీఠీంచుకమలాకరంబువిధంబునఁ బూర్ణచంద్రు దర్శించుకల
శాంబుధితెఱంగునసరోవరంబు నిర్వర్ణించుతర్జునునిమాడ్కి ఫలితసహకారంబు నిధ్యా
నించురాజసీరంబువడువునఁ బ్రియచందన సుందర్భనానందకందళతుందిలహృదయార
విందుం డై యావిజ్ఞానస్వచ్ఛందుండు జాతకర్తంబు యథాశాస్త్రంబుగా నిర్వర్తించి
తదనంతరంబ.

89

గీ. పదిదినంబులు నూతకప్రాప్తిఁ గడపి, పరునొకండననాఁ డఘాపహజలాభి
షేక మొనరించి బాంధవనైకపరివృత్తాత్తుండై యుండు నతనితో నవనిసురులు.

90

మ. అశవప్రగ్రహదానధర్తసురశర్తాకర్తసంపన్న పం
చశరాకారుఁడు నీకుమారుఁడు వచస్సంభారదుర్వారుఁ డై
విశదానర్గళశేముషీచుహిమచే వేదాదివిద్యానిరం
కుకుం డౌనన్న నిరంకుశుండె యనియెన్ ఊజీసురుం డాఖ్యయున్.

91

క. ఈరీతి నమ్మహీసురుఁ, డామూఢచరిత్రపాత్రుఁ డగుపుత్రునకున్
బేరొసఁగె నాణిముతైపుఁ, బేరొసఁగిన కీర్తి బుధులు పేరుకొనంగన్.

92

క. ఆన్నప్రాశనచౌలము, లున్నతిఁ గావించెఁ జేసె నుపచయనము వి
ద్యమ్ముతుఁ లెసఁగఁ దనూజున, కన్నలినాసనకులీనుఁ డాగమసరిణిన్.

93

మ. చదివించెం ద్రయివాక్యముల్ గఱపె శాస్త్రంబుల్ పఠింపించె సా
మ్యదవిష్టప్రతభం గవిత్యము రచింపంజేసె గానక్రియా
వితురుంగా నొనరించె వైదికకులావిరూఢత నాకారసం.

పదుషేతం గుణధన్యఁ గన్యఁ గరమొప్పుం జేసె నుద్వాహమున్.

94

గీ. అనిత ధని ధర్మశీలుఁ డోమునిచరణ్య, విప్రతనయనండు వేదాదివిద్యలంఁ
జతుగుఁడైమించె చట్టి శైశవమునంద, యమ్మతంబుండెఁ దద్వాత్తలానతీవె. 95

శా. గంధర్వీకృతశృంగిరాజ సురగింగావద్ధకేశా మన
ద్గంధర్వీకయశోవిపాక కరుణాధన్యానలోకా లన
త్కంధిస్థాపితకాలమాట విరనుద్దైత్యారీమాట ప్రమా
దాంధంభావుక సింధుగామరరిపు ప్రాశోపమాసాస్పదా. 96

శా. కార్ణీ బంధురకంతమన్తధదిధక్షానక్షపీక్షా శిఖా
తార్ణ్యజ్వలదంబకజ్వలనసిధ్యత్పావనేవా కళా
తార్ణ్యద్యస్తవగమ్యవాంఛితనితాంతస్వాంతమందారకా
పార్ణిస్థానవిభాసమానమధుహ బ్రహ్మాదిబృందారకా. 97

క. కవిత్వముఖకేళివసనం, భవిత్వవచనసుమపూజ్యపదయుగవమున
స్సవిత్వహరిణాంకలోచన, భవత్వష్టాహరణచన కృపాపరిపూర్ణా. 98

పంచచామరము. చరాచరాదరానుషక్త సాధులోకవజ్రపం
జరా జరానిరాసిదేహ సత్యనిత్యహక్ష్మియం
కరా కరాశరాక్షసాపకార క్షాహనక్రియా
పరా పరాశరాదిమానిభక్తియుక్తితత్పరా. 99

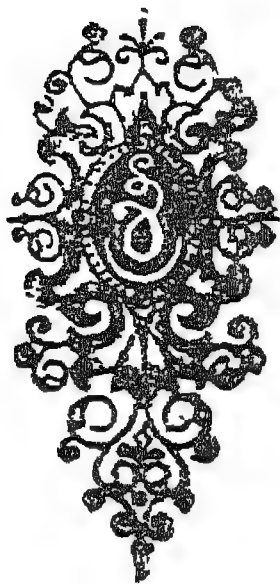
గద్య. ఇది శ్రీమత్కాళీవరప్రసాదలబ్ధలబ్ధనర్ణనర్ణనీయకవిత్వకౌరేయ పెదలింగనార్య
గర్భార్ణవపూర్ణమాత్రేయ గురునరాచార్యపదారవిందమిళిందాయమాన సకలవిద్యజ్ఞన
విధేయ రుద్రయనామధేయ ప్రణీతం బయి నిరంకుశోపాఖ్యానం బనుమహాప్రబం
ధంబునందుఁ బ్రధమాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

నిరంకుశోపాఖ్యానము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

పతిసాయక సుమన

క్రిష్ణద నిష్ఠాతశమసంధురవరదై

త్యాపహ హిమనద్యాభృ

ద్యాపాలమకేశ కందపురసోమేశా.

- గీ. అవధరింపుము తత్త్వవిద్యావివేక, దళితకామారీపునర్దకలహుఁడైన
పులహుఁ డిట్లని పల్కె నాభూవరేణ్య, శేఖరునితోడ నవనవైచిత్ర మెఱుఁగెను. 2
- క. వినుభూపాల ధరాసుర, తనయునిమహిమంబు లెన్నఁదరమా విద్యా
వననిధి హరివరలబ్ధుం, హిమఘాత్తుఁడు తొల్లిజన్మమం దనితెలియున్. 3
- సీ. వేదముల్ ద్రుహిణాననోదయం బగునాటి, కొదువఁ దీర్చుకొనుటకొఱకు వచ్చె
నన శాస్త్రములు వాని వెనువెంట నంటును, సందియంబులు దీర్చుకొందు మంచు
వచ్చెనో యరఁగను వానివీఁక నె పురాణములును సంశయాంశములు వీడ
వచ్చెనారా యన వరగుణప్రాప్తిమ, తావచ్చి ప్రాథమిక వలఁచె ననఁగఁ
గీ. జదువఁజూడఁగ వివ మది కొదువునంత, వేదశాస్త్రపురాణాదివిద్యలెల్లఁ
దనకె హరిలబ్ధ మగునట్టిజననమహిమ, వాని కేమిటఁ గొదు వెన్న విశమ భూష. 4
- క. అదిగనుక నన్నివిద్యలు, పదఁపడి చతురత్వ మొందెఁ బాల్యమునందే
మొదల హరిమహిమ వానికిఁ, బిదపకొ హరిజన్మ బలము పెనఁగొనె నట్లులన్. 5
- చ. ఉడుపతిజాబజాటసరిదుద్యదభంగతరంగనిస్వనా
జడిమపరాభవిష్ణుతరశబ్దసమగ్రత నాటుశాస్త్రముల్
తడయ కుపన్యసింప విబుధప్రకరంబులు వచ్చి సందియం
బడుగనలేరు ధీకృతికి నర్హులు లేరు ధరాతలంబునన్. 6
- క. ఈశీతి నతఁడు విద్యా, పారీణత సంగ్రహించి బాల్యమునందుకొ
జారుతరక్తీర్తి దిక్కుల, నాహుఁగఁ బర్వజేయ నాసమయమునన్. 7

- ఉ. భూవలయంబునం గలుగుభూసురసంఘము లేగుదెంచి వి
ద్యావిభవంబు చూచి యితఁ డంబురుహాసనమూర్తి గాక భూ
దేవకుమారుడే యని మదిం గలపోయఁగ నంతలోపలకొ
యావన మంకురించె వసుధాదిపవిత్రకుమారమాళికిన్. 8
- గీ. బాల్యసంపూర్ణభావంబు పాయఁబ్రాయఁ, దరుణయావనలక్ష్మీ నర్తనము నూపె
నగికతరమైన తెరతీసినంతలోనె, బిత్తరముఁ జూపుపాతరకత్తె వోలె. 9
- సీ. తొలుతఁ దుమ్మెదలతోఁ దులమాఁగునెఱికురు, లేరీతి నుండుఁ గౌమారవేళ
మునుపు తామరలకు మొనఁజూపుతెలికన్ను, లేవిధంబున నుండు యశావనమున
మొదలఁ జందురునందుఁ గొడువ లెన్నెడునాస్య, పచ్చిమేగతినుండుఁ బ్రాయమునను
మున్ను బంగారుపెంపు హసించుదేహ మే, నైఖరి నుండు మేల్వయసునందు
- గీ. నీవె తలఁపోసి చూచుకొమ్మా వివేక, శీలు నే వర్ణనము సేయఁ జాల వాని
మహితసౌందర్యలీలల మన్నఁకుండు, యక్షరాజాత్మజుండు జయంతుఁడందు. 10
- ఉ. ఆతరుణావనీసురుఁ డొకప్పుడు వీధికి రా విలాసినీ
వ్రాతకశోరదైర్యకుధరంబులు తుత్తుమురై చనం దయా
క్రీతరవృత్తి నేయునతఁ డింటికిఁ బోవ నిరస్తచాపుఁడై
చేతులు తీయఁగా మరుఁడు సెజ్జసయిం బడు భూవరోత్తమా. 11
- ఉ. చక్కనివాఁడు నై మిగులఁ సన్నుతికెక్కిన యశావనంబు నై
దిక్కులఁ బిక్కటిల్లుజగతీసురతేజము నై తలంప నే
యక్కఱ లేనికాపురము నైనధరాసురసూనుఁ డెంచఁగాఁ
జక్కెరవింటివాని నెకసక్రేము లాడఁడె భూవరాగ్రణీ. 12
- ఉ. ఆరమణీయయావనవియఁ పరిపాటి నతిండు వైదికా
చారముఁ గట్టిపెట్టి బహుశాస్త్రపురాణపరిశ్రమంబు ని
స్సారముగాఁ దలంచి విటచర్యకుఁ జిత్తముఁ జేర్చె దుష్క్రియా
హారత కిట్టివార లెడసొచ్చుటఁ గంటిమొ వింటిమో యృపా. 13
- క. రాజా యేమని చెప్పుదు, నాజగతీసురుని మొదలియణకువకును ధా
త్రీజనులు రోయునప్పటి, యోజన కాశ్చర్యమయ్యె నొకపర్వత మై. 14
- చ. ధరణిసురాత్మజుండు గుణధన్యుఁడు వీఁ డని పెద్ద లెన్న నా
ధరణముతో నుతింప సముదంచితకీర్తిసమృద్ధి నంత శే
ఖరచుగు లెల్ల నంత ఘనకల్పషవృత్తికిఁ దెచ్చెఁ జూడుమా
పురుషులభాగ్యముకొ జిగురుఁబోలులచి త్తము నెట్లుమాటునో. 15

- సీ. వదులునీర్కా విదోవతులు గట్టుట మాని, వలిపెంపుఁజల్వదోవతులు ముగె
దళముగా గోపించనము వెట్టుట మాని, తిరుమాణి కొనగోర దిద్దఁ జొచ్చె
గడితంపుమేలుపచ్చడము గప్పట మాని, దప్పట్లు నైకాఁలఁ గప్పఁ దొడఁగె
బ్రతివారపంచాంగపఱన నేయట మాని, కొక్కొక్క శాస్త్రంబు గొణఁగఁ దివిరె .
- గీ. బ్రహ్మకులవర్యసాహచర్యంబు మాని, చేరి కాముకసంసర్గనేయఁ బూనె
సమిధలకు నేడకేడకేఁ జనుట మాని, తొడఁగె నేప్రాద్దు లంజమందులకుఁ దిరుగ. 16
- సీ. అటువంటివాఁడు గాఁ డతఁ డంచుఁ బరు లెంచ, నెఱుఁగరాకుండఁగఁ దిరిగితిరిగి
వినఁగలఁ డీమాట యనుచు సందేహింపఁ, గడల సంశయముగా నడచిపడచి
కాఁబోలు నని విన్నకన్నవా రెన్న నేర్పునఁ గని యానలు వోయివోయి
తప్ప దాతఁడు విటధర్తంబువాఁ డనఁ, జతురకాముకవృత్తి జరపిజరపి
- గీ. చలి విడిచినాఁడు నాఁటికి జగ మెఱుంగ, నతఁడు మెలఁగంగఁ దొడఁగె నొంఁయనంగ
శాస్త్రపారీణతాసముజ్జ్వలభుజంగ, తత్త్వ మితనికి ఘంటాపథం బనంగ. 17
- చ. పరువడి మిత్రసంతతికిఁ బంచశరోపనిషద్రహస్యముల్
నిరతముఁ డెప్పుచుండుఁ గమనీయతరస్వరమాధురీన్ సవి
స్తరసురతాగమైకపథచారి యనన్ విటుఁ డయ్య మేలుగా
ధరణిసురాత్మజుండు నిజధర్తముఁ దప్పఁ దొకింతయేనియున్.
- 18
- ఉ. మాపులు వారకామిల నొక్క పుగుబ్బలపై దువాళపుం
గోపులు సూప రూపమునఁ గోయిలమూఁకలఁ బచ్చవిల్లుఁబూఁ
దూపులు దాచి దేహలతతో విహారి చెడుమారుఁడో యనన్
మాపులు గాఁగ భూసురకుమారుఁడు నిచ్చలు పచ్చు పిథికిన్.
- 19
- సీ. చల్లడ మామీఁదఁ జలువఁబట్టినదట్టి, సలివంపుదుప్పటి దానిమీఁద
మొల జముదాళి చాయలపిడియంబు చేఁ, బడగసూరియుఁ జిల్లబటువు చేతఁ
దనువున మంచిగందము దానిపై గంద,పొడి యందుమీఁద కప్పురపురజము
వలకారి సిగతాయెతులు దానిపై జాజి,విరు లందుపై నొంటిపొరరుమాలు
- గీ. మీఱ ఘనసారతాంబూలసారభప్ర, వాహవహగంధహాప్రరోహమోహ
నశవిశాలేక్షణాజనస్వాంతుఁడగుచు, రాత్రులఁజరించుచుండు నాబ్రాహ్మణుండు.
- సీ. జాతినవెండ్రుకల్ సవరించకట్టిన, పసిఁడివాఁతెరుమాలు దుసికిలంగ
నిదురచాలమి మాంద్యమొదవఁ జూచెడుకన్ను, లరవిరికెందమ్మివిరులు చాల్ప
వాఁడుఁ జూపినలేతవాతెఱ పలుదాకి, జిలుగుటెండలఁ జిమచిమయనంగ
నలిపెదుప్పటి వల్లెవాటు జాతీ యొయారి, చిటులుగందపుఁబూఁత చెలువమమః

- గీ. మారణాస్త్రాధికారదుర్వారచార, వారిజాస్యాతిసారస్యవచరచం
కృతపరీరంభసంభోగకేళిఁ దేలి, పీఠి కేతెంచు తేసటివేళ నతఁడు. 21
- ఉ. చూపరవుట్టునప్రమితశోభితమా క్తికప ద్దరాగమున్
తాపనఁ జేసినట్టిజగిదంతపుమిద్దియలందు నక్షవి
ద్యాపటిమంబు సూపు వెలయాండ్లును దాను వినోదలీలఁబా
రా పది వచ్చి యిత్తిగ దుగా యని పన్నివ ముగ్ధడించుచున్. 22
- సీ. కొదమచందురువంటినుగుబఁ గస్తురినాను, మొఱపు మించఁగ దిద్దు నొక్కరితకుఁ
జిమ్మచీకటి గ్రమ్ము క్రొమ్ముడి గొజ్జంగ, లొనరఁగాఁ దుఱుమువే తొక్కరితకు
జక్కవకవంటిచన్నుల హారంబు, లొయ్యఁగా దీర్చు నొం కొక్కరితకు
మించుదీఁగెను మించుమేనఁ గప్పురగందఁ, మొప్పుగా నలఁదు మఱొక్కరితకు
- గీ. నొకతె చెక్కు లపై మకిరికలు వ్రాయు
నొక్కతెను మెల్ల జడ తీలు చిక్కుఁ దీయు
నొక్కపని యెప్పుడును గల్గియుండుఁ గార్య
భరము లే దనఁగూడ దాబ్రాహ్మణునకు. 23
- క. వారాహము వారణగిరి, వారాన్నిధి వారణాశి నారణవరదున్
వారాంగనాజనస్థుఁ, తాయాధి స్తరువఁ డాతఁ డనఘుఁడువోలెన్. 24
- సీ. నిగమశాస్త్రంబులు నేర్పినగురువుఁగ, స్తోత్ర నెన్నఁడును లేనికోప మెత్తుఁ
దీర్ఘయాత్రాపరాధీనులఁ గనుఁగొన్న, మది నెన్నఁడును లేనిమంట పుట్టు
వైదికాచారప్రవర్తిష్టు నీక్షింప, నిల నెన్నఁడును లేనియేన గలుగు
శమదమాధికుఁ డైనసన్యాసిఁ గనుఁగొన్న, మును నెన్నఁడును లేనికనరు దోఁచు
- గీ. సంధ్య యన్న శిరోవ్యధ సంభవించు, భస్మధారణ మన్నఁ దీవరము పొడము
దేవపూజావిధానంబుఁ దీర్చు మన్న, నేట్ర ముదయించు నాబ్రాహ్మణులును. 25
- సీ. తలిదండ్రులకు సమ్మతంబుగా నతిథిస, త్క్రియ యటంచు నొకింత గిలుబుఁజేయుఁ
బారుగూళ్లఁ గలమాన్యభూముల ధాన్యంబుఁ, గ్రియవెట్టి విడుదఁ బరిస్పరింబుఁ
దనపైఁ బరామర్శ దప్పియుండు తెఱంగి, వొడ్డసా మ్మేమైన వొంగిలించు
నప్పచెల్లెండ్రపై నాదరంబులు సూపి, యరణమున్ గొనిపోయి యపహరించు
- గీ. బలపమును గత్తియును బూని ప్రజలయిండ్లఁ, గన్నవెట్టుని చొక్కతేకాని కొదవ
కడనుదుర్వృత్తు లన్నియుఁ గఱచె నతఁడు, లంజతల్లులచేతిచుల్ల టకుఁగాఁగ. 26
- ప. మతయు నొక్కవిశేషంబు గల దాకర్ణింపుము 27
- గీ. అఖిలనారాంగనామనోహరవిహారి, నిరీతుఁ డౌ నైన నందులో నిరుపమాన
గాఁపరిణతచంపకగంధి యనెను, వాలుఁగంటికి మిక్కిలి మేలువాఁడు. 28

క. మగుఁడేల చంద్రుఁ డేటికి, మరుదంకుర మేమిపనికి మనుజేశ్వర యా
తరుణి కడగంటఁ గాదే, పురుషులధైర్యంబు లేదు పా మ్మనిపింపన్.

29

చ. అమృతరసంబు లుట్టిపడ నాలతఁజేసినవీణాగోపలన్
దుమదుమగా ఐచోమహిమ దోఁపఁగ గీతముఁ బాడుచున్న
క్కమలదళాయతేక్షణ నఖంబులఁ గిన్నర మ్రోయఁ జేసినన్
దమకము పుట్టసుండ జనతాహృగయంబులు తాతఁ జేసెనే.

30

చ. పలుకక యుండె నేని శిశుపంకజలోచన యాదరంబు పైఁ
జిలుకకయుండె నేని విటశేఖరులన్ గరుణావిదూరుడై
యలుగులపాలుసేయూ విషమాస్త్రుఁడు తత్తరుణీలలామ లో
నలుగుట కాదు ప్రాణముల కల్గుట దేహవిసర్జనార్థమై.

31

క. అది గనుక దివిజవేశ్యల, సదనంబుల నున్నమానిసంతతితలఁపుల్
గుదిగుంపులు చేసి మధిం, పదె యవకాశంబు గలుగ న్నర్హమునందున్.

32

సీ. వాలుఁగన్నులచేత వలలఁబెట్టుటె కాక, యభ్యసించిన దొక్కయదలుఁజూపు
ముఖచంద్రులచులచే ముళ్లుపెట్టుటె కాక, సంతరించిన దొక్కవితనవ్వు
బటువుగుబ్బలచేత బ్రమలఁ బెట్టుటె కాక, సంఘటించిన దొక్కజాటుఁదైట
వెలిద్రొక్కు సిగ్గుచే వెతలఁ బెట్టుటె కాక, యలవరించిన దొక్కసులునుఁబలుకు

గీ. గాఢయావంశమున గాసివెట్టుటె కాక, నెచ్చుకొన్న దొక్క నెఱతనంబు
తరుణివిభ్రమంబుఁ దలపోయ శక్యమే, ధాత కైన వానితాత కైన.

33

సీ. సాహిత్యమార్గంబు చొకఁజేసిననాఁడు, సంగీతమునఁ ప్రీతి సల్ప నేర్చు
సంగీతవైఖరి సమ్మతంపనివేళ, నింపుగా వీణవాయింప నేర్చు

• వీణావిరావంబు వెగటుదోచినయపు, సొగటాలవేడుక చూప నేర్చు
సొకటాలపైఁ గోర్కి సుదకు వచ్చినయంత, వింతమాటల గారవింప నేర్చుఁ

గీ. జదువఁ బాడంగ నింతంత చతుర గాదు, వీణవాయింప నింతంత జాణ గాదు
జూద మాడంగ నింతంత జూటగాదు, ప్రతిభ పల్కంగ నింతంత ప్రాధ గాదు.

34

చ. తగవరి మాటకారి నయధన్యపదార్థముపట్ల విక్కిలిన్

దెగువరి కంతుకేళిఁ గడిదేతినజాణ రసజ్ఞకోటిచేఁ

బొగడతఁగాంచినట్టిగుణభూషణ ముద్దులగుమ్మ దానికిం

దగనిది చేసె నానలుప దారుణనిస్వనయ్యిల్ల తల్లిగన్.

35

గీ. ఆఘఘామణి కాశించి యరుగుడెంచు, విటుల వర్ధించుకాంతి నవ్వెలఁదిమాతె

• ఐరనిధానగ్రహర్థులై వచ్చువారి, దుస్సహటోపమున మొత్తు దుర్గవోలె.

36

- క. తుదినుండి మొదటివనుకం, గొదవలె పచరించు సాధుగణ మించుక లే
దది చెఱచినకాఁపురములు, పదిలక్షలు గలవు సొమ్ముపైఁ గోరిక చేన్. 37
- క. లక్షయు నిచ్చిన నది నిర, వేక్షత విహరింప దర్థ మిచ్చునక దయా
దాక్షిణ్యంబులు పూజ్యము, రాక్షసి పుట్టినది విటులపాణములు గొనన్. 38
- క. అకంబుకంతఁ జూచినఁ, నేకొలఁదులవారి కైన నించుక మోహో
ద్రోకంబు వుట్టుటరుదా, భీకరవర్తనులనుఖము పెడతలఁ బట్టున్. 39
- ఉ. కాంచనభూషణాంబరనికాయము నిచ్చలు నిచ్చి యైన మె
ప్పించుకొనంగలేఁ డలకుబేరతనూభవుఁ డైన నెల్లి చె
ల్లించెద నన్నఁ బోవిడదు లేఖకులాధిపనూన నైన న
త్యించితశక్తి నేపగిది దాని జయింతురు కోడెకాం జొగిన్. 40
- సీ. నిర్జీవదారిద్ర్యనిరుపాధియుతషిద్ధ, సంజాతహృన్మల్లి లంజతల్లి
కామితార్థవితీర్ణకర్ణాయమానపల్లవలోకవలయుల్లి లంజతల్లి
నిజశాసనోల్లంఘనజిఘ్రుక్షు కామిలో, లకురింగచయభిల్లి లంజతల్లి
శాంబరీచంగభుజంగకృత్యవివేక, పుంజభూరుహవల్లి లంజతల్లి
- గీ. బహువిధోపాయచణపంచభద్రభద్ర, కుంజరమ్మగాధిపనుతల్లి లంజతల్లి
నిఖిలవిటజనారంభముల్ నేలఁ గలప, సంజ కరుచెంచుపెనునెల్లి లంజతల్లి. 41
- సీ. పిడుగుచందమ్మునఁ బడి మోదుతెరువాటు, కాని కైన నొకింత కరుణ పుట్టు
బహుధనాపేక్షచే బాధించునృపతి కైనను జనించు నొకింత కనికరింబు
చేరి కన్నడభూమిఁ జెఱవట్టుపాశ్చాత్య, నృపతి కైన నొకింత కృప దలిర్చు
నతిపాతకుల నొంచుముమకింకియల కైనఁ, గంచించు నొకింత కారుణికత
- గీ. యసమనాయకసమరకర్తాంతిరాయ, కరణపారీణవాక్కియాగౌరవమున
నఖిలవిటకోటిధన మెల్ల నపహరించు, లంజతల్లికి దయలేదు లక్ష యైన. 42
- సీ. కాలకూటమునందుఁ గలమేలువిన మెల్ల, రాలలోఁ గల్గుకార్కశ్య మెల్లఁ
బైశాచసమితిలోపలివికారం చెల్లఁ, గపికోటిలోనుండుకాంక్ష లెల్ల
సెలయేళ్లలోన నర్తిలెడువక్రత నెల్ల, మయశంబరులలోనిమాయ లెల్ల
ధార్తరాష్ట్రులలోనఁ దనరుచుచ్చర మెల్లఁ, బంచపాతకులలోఁ బాప మెల్లఁ
- గీ. దీసి విటదోషరాశిచే ద్విగుణిఁ జేసి, యవృతపంకంబులోఁ గల్గి యశుచిభావ
రసముఁ జిల్కించి నిర్మించె బ్రహ్మకృపణ, తరుణహృద్భల్లి యగులంజతల్లి గాఁగ. 43
- గీ. వేము పండ కున్న విషసమావిష్టంబు, పండె నేని వధురథలయతంబు
పండ్లు రాలునపుడు పణ్యస్పర్థ విషంబు, వేశ్యమాత విషము వేమువిషము. 44

- గీ. లంజశ్శులరీతి యాలాగు విం పే,తలఁప నది లంజతల్లిమాత్రంబ కాదు
కపటతరవృత్తి ప్రత్యక్షకాలకూట, మాజరభిమాతుఁ దగిలినాఁ డాఘనండు.
- సీ. ఒరవాయె జిలువసన్నరుమాలు సొబగంచు, వివరింప నిదె పట్టుటవిక కనును
జెలువాయెఁ గ్రొత్తసందులవస్త్ర మని యెంచి,కొన నిదే పయ్యంటకొస మనును
జెలువాయెఁ నునుఁజెంపసిగపట్టుబొం దంచుఁ, దలపింప నిదె జడత్రాటి కనును
బాగాయెఁ గుసుమపూఁబసిమిదుప్పటియంచుఁ, గనుఁగొన్ననిదెకొమ్ముకాసె కనును
- గీ. వజ్రవైడూర్యవరనీలవనజరాగ, వార మది వాని కెంత తత్సార మంతె
ప్రాణ మైన నొసంగు నేపాటి యైన, నడగనిదె పాప మాధవశాయతాక్షి. 46
- క. ఈరీతి నతఁడు దుర్వ్యా, పారంబున సంవరింప బహునత్సరముల్
ధీరమతిఁ జూచి చూచి య, వారితదుఃఖాప్రసన్నవదనాంబుజయై. 47
- ప. ఒక్కనాఁడు త్రిభువనాశ్చర్యకరసౌందర్య యగునతనిభార్య కరుణాయత్తయగు
నత్తముందఱ నిలిచి వాసరారంభసముజ్జ్వంభమాణ శతిపత్రపత్రజైత్రంబు లగునేత్రం
బుల నశ్రువులు గ్రమ్మ కరుణంబు గా ని ట్లనియె. 48
- ఉ. అత్తవు సర్వలక్షణసమగ్రగుణాఘ్యవు నన్నుఁ గిట్టచున్
మొత్త నె కొని నీకొడుగుమూఢత మానుప వేల వాఁడు రో
తొత్తులమారి యై గృహముద్రొక్కక యొక్కొకదానిఁ బూనికన్
గుత్తను నంచు నుంచుకొని కోకలురూకలు జోక నీయఁగన్. 49
- ఉ. చిత్తములోనఁ బ్రేమ విలసిల్లఁ దనూభవులన్ సమస్తలో
కోత్తరరత్నభూషణసముజ్జ్వలితాంగులఁ జేసి వారియ
త్యుత్తమాధర్మవృత్తిఁ బరితోషముఁ గాంతురు గాక యిట్టిదు
ర్వృత్తిఁ జరింపగాఁ బరిభవింపక మాతురె మీవిధంబునన్. 50
- ఉ. కోరికి దీరఁగాఁ గుడిచి కుంకుమాసంకుమదాంకగంధ మొ
య్యారముగా నలందుకొని యాకులుఁ బోకలుఁ జాలునట్లు ను
ర్వారతరేచ్ఛఁ బుచ్చుకొని వారలతాంగులయిండ్ల కేగఁగా
నూరక చూచుచుండెవ రయో యచలింపక మీరు మామయున్. 51
- సీ. మామగా రైననుఁ గామాంధవర్తనం, బోజ గాదని పల్క నుడుగ కున్నె
వదినె యైనను వారవనితాప్రసంగంబు, లర్హమా యని పల్క నఱఁగి కున్నె
బంధువు లైనను బధముఁ దప్పి చరించు, తేనీతి యని పల్క మాన కున్నె
మీ రైన నీదురాచారిపారీణత, వలదురా యని పల్క వదల కున్నె
- గీ. కట్టకటా చూఱ విడిచి యీకరణి ధరణి, సురికులాచారధర్తంబు చూఱపుచ్చు
కుతునిదుశ్చేష్టు లూరక చూచుచున్నఁ, బరువునకు లోటుతో నగుబాటు రాదొ.

- క. మీకతనఁ గాదె యీయవి, వేకం బాయనకు నుప్పవిల్లుట మీయా
త్తికరణ మింత యుడిగినఁ, జేకొనునే యాతఁ డింత శిష్టేతరతన్. 53
- క. మీకెఱుఁగరాదె తనయుని, పైకరుణఁ దలంపదో యపారశ్రీచే
గేకొనరొ కాక దినముకొ, గోకలు మొదలైన వెన్ని కొంసోఁ డింజన్. 54
- గీ. అన్నియునుఁ జూచుచుండెద నంతో యింతో
యంతచనుమానమునకు రా నింతెకాని
నేనె పట్టెద నన్నచో నానె ధనము
డులిచినప్పుడు తెలియు నాసులువులెల్ల. 55
- క. నాకేమి దేహసుఖము పు, రాకృతమే కాక నేఁడు రాఁబోనే యీ
లోకమున నేనె యరుదా, చాకోడలు గానొ పారుగుమంచము గానో. 56
- క. ఆలోఁగని చేతోధృతి, చేలింపక మిమ్ముఁ గూడి చెప్పితి నదియుకొ
జాలింపక కైశికజిత, రోలంబకదంబ మేరరుంధతిఁ గానన్. 57
- తే. ఇంతనాఁడు కరగ్రహవంతురాలిఁ, జేసి తోడ్కొని నచ్చితి చెప్పినట్ల
చేయుచుంటిని గోట్రంబు మీయనుజ్ఞ, నలుపు నా కేయెడల నైనఁ ధైర్యపఁగలరె. 58
- క. ఒకతెవలె నాడి యాడిం, చుకొనుట నేయిరుగు పారుగు చూచెనొకో యు
ప్పకుఁజప్పకుగా ననుఁ జూ, చుక నడువఁగ వలెఁ గులీనకుకసల్లాపల్. 59
- క. నను నేనె పొగడికొనఁగాఁ, జన దింతియుకొని మగఁడు సంసారనివ
ర్తనఁ జేసి యిట్లు తిరిగిన, మనమునఁ గోసింప కెట్టిమగనా లుండున్. 60
- వ. అని యనేకప్రకారంబుల విలపించి. 61
- క. కలకంఠకంఠి మదిలో, పలిదుఁఖం బాపలేక బాష్పజలంబుల్
జలజలజల ప్రవహింపఁగ, వలవల నత్తవెస నమ్రసక్తాంబుజ యై. 62
- వ. జనమనోరంజనఖంజన విరాంజనమిశద్బాష్పధారా ప్రకల్పితానల్పసారంగమదపత్రభంగ
హృదయంగమకపోలంబు గా నేడ్చుచున్న నన్వహారత్నంబుం గాంచి సమంచిత
చేలాంచలంబునఁ గన్నీరు చుడిచి సముదాత్తకృపాయుత్తచిత్త యైవయత్త యి
ట్లనియె. 63
- క. ఓయమ్మ యేల యేడ్చెన, పో యుజ్జ్వలబాష్పధార లుట్టిపడకొ శో
కాయుత్తచిత్తశిరజ,నై యెఱుఁగుదు నీచునోవ్యధాగతి తల్లీ. 64
- తే. ఏమిసేయుదు మదిలోన నెన్నఁడైన, మఱచియుండెడుదానా మగున వాని
కర్మకాశల మెఱ్ఱు కాఁగలనొ కాని, యాణిముత్యము మసిబొగ్గు నయ్యె, నేఁడు. 65
- క. ఓనాతి వారకాంతా, ధీచగుణాతురుని మగుడఁ ద్రిప్ప నవశ్యం
బైనం గానిమ్ము సమ, స్తానునయాలాపసరణి నాతని దేర్తున్. 66

వ. అనియూఱడించి పలుకు చున్నంత.

67

ఉ. సంగతి నిష్ఠ నేతపము సల్పంగ నెన్నటి కబ్బెనో నుతిం
చంగలదేవతాపదవి సాధునమస్కరణీయభావమన్
భంగుర మైనయాతపము వాయఁ ద్రయీమయుఁ డయ్యయో నివా
సంగమజాతపాతకము చాలక వారుణి కేగ భూవరా.

68

మ. అపు డంభోజహితుండు కృష్ణుఁ డనఁగా నాకాశపుంజీమబం
డపయిన్ వేడుక నెక్కి జాటుకొనుచుండన్ సాంధ్యరాగంపుహే
మపుఁజేలా దిగఁజాట వక్త్రములకుం బైఁ జాటుగా నంధకా
రపు నీలాంబరముల్ ధరించిరి సమగ్రప్రీత దిగ్గోపికల్.

69

చ. భిరుదిశాయశోద దివిషేరిటికృష్ణున కుగ్గువెట్టున్
నుదరములో జగంబుల సమున్నతఁ గాంచి పరిభ్రమించి చే
నదలిన జాటి బోరిగిల వ్రాలినమేలిమిగిన్నె బోలె సా
ముదయముఁజేంది యున్నశశి యొల్కినపాలును వోలె వెన్నెల్.

70

తే. జారన్ రప్రవర్తన జరగ దయ్యో, మండలస్ఫూర్తి దిశ తెల్ల నిండుకొనియోఁ
గానరా దయ్యోఁ బ్రతిపక్షగౌరవంబు, రాజగర్తంబు తత్ప్రకారంబ కాదె.

71

సీ. గగనసిద్ధుఁడు భస్మకక్షపాలిక గ్రుమ్మరింప వెల్వఁడుభస్మరేణు వనఁగ
రాజు విభావరీరమణిపైఁ గననాడి, కల్పజిమ్మినతుషారజల మనంగ
యామినీవణిగంబుజాస్వ దిగ్భిత్తులఁ, జల్లిన వనమార్గ సలిల మనఁగ
కమనీయసితపక్షునుసారతరునిశా,త్వగ్నాతకర్పూరవార మనఁగఁ

గీ. గానె నమృతాశనాశనకాశకేశ, కాశలోకేశవేల్లితకేశపాశ
కాశదేశబితేశయాధీశసుప్ర, కాశసంకాశకౌముది యాశలందు.

72

వ. ఆసమయంబున.

73

సీ. తుదిగోళ్ల నున్నఁగా దువ్వి కీలించిన, సిగ జాజివిరులు వాసిగ ధరించి
కమనీయనాసపైఁ గస్తూరినామంబు, దీరుగాఁ కొనగోర గీటి దిద్ది
చలువ దీర్చినసన్నవలిపెదోవతిమీఁద, నపరంజి మొలత్రాడు హవుణుపటచి
జంగాళముగమేర జాళువాబంగారు, వ్రాతచందురుకావి వలువ గప్పి

గీ. కలితకర్పూరకాశ్మీరగంధసార, ఘుమఘుమామోదవిభవంబు గుబ్బతిలఁగ
గొడుగు పావాలుదొడిగిమక్కువఁజరించు, విప్రతనయుండువెలయాండ్రవీధులందు.

మ. ఒకలీలావతిఁ గౌఁగిలించి యవురా యోరీ యటన్నన్ గికా
గికగా నవ్వుకు హార మేడది లతాంగీ యందు వత్తోజపా
ళికపై వ్రాయు నఖాంక మొక్కతెకుఁ గేళిఁ జూళికం బుప్పుచూ
లికఁ జుట్టంజనుఁ గానకుండ నొకప్రాలేయాంశుబింబాస్యకున్.

75

- మ. శుకవాణీ యొకయేకతం బనుచుఁ తచ్చోత్రంబులో పంచసా
యకమంత్రంబు సముచ్చరింప నిటు తా ల్తంచున్ సముద్దీపిత
భ్రుకుటీకంబుగ తొమ్ము వట్టి తొలఁగం ద్రోయంగ నాయంగన
సములున్ నవ్విరి మోసపోయి తని హాసవ్యాస మేపారఁగన్. 76
- క. ఈరీతి దర్శివారవి, హారంబున నర్ధరాత్ర మగుదాఁకఁ బ్రమా
దారుఁధిఁ దిరిగి నిజవే, శ్యారత్నముకడను నిదుర కరిగెడుబుద్ధిన్. 77
- ఉ. రాజముభీషయోధరవిరాజితకుంకుమగంధలేపవి
భ్రాజిత మైనదేహముఁ బ్రభాసురికాంచనచిత్రితాంచల
భ్రాజితశాటిఁ గప్పుకొని పాదము లల్లన నేల మోపుచున్
భోజన మాచరించుటకు భూసురిసూనుఁడు వచ్చె నింటికిన్. 78
- ఏ. అప్పుడు. 79
- క. తడవాయె నేమి నేయుదు, నెడవాయనిసఖులతోడ నెం దున్నాఁడో
కొడు కాఁకలిఁ గొనె నంచున్, మిడుకుచయోపేత మాత మృదువాజ్ఞాతన్. 80
- తే. చేరఁ జనుదెంచి పరమలజ్జితుఁడు వోలె
నమ్రవదనాబ్జుఁ డై యున్ననందనునకు
నన్నపానాదు లొసఁగి నెయ్యమున నొక్క
యున్నమితరీతిమందుఁ గూర్చుండఁ జేసి • 81
- క. సుతు వై దికధర్మసమ, నిర్వితుఁ జేయం గోరి చేరి నిపుణతఁ బలికెన్
శతధృతిసతిగతి నతియుత, మహి యయినతదీయజనని మనుజాధీశా. 82
- సీ. వృద్ధానుసారంబు విడిచి కొంచెపుఁగాని, నీతులు గైకొంటివే తనూజ
గ్రామణ్యవిభవంబు గా దంచు జూదంపుఁ, గాసుల కాశించితే సుతుండ
విప్రధర్మం చెల్ల వీటిబుచ్చి విరాళి, పోకలఁ బోనేర్చితే కుమార
కులము గోదావరిఁ గలపి వేశ్యాసంగ, మాసచే గావించితే సుపుత్ర
గీ. వేదశాస్త్రప్రసంగంబు వీడుకొల్పి, పడుచుఁగూతలు గూయఁ బాల్పడితే తనయ
యింట నెన్నఁడు లేనియీహీనవిద్య, యెన్నఁ డభ్యాసమాయెరా కన్నతండ్రి. 83
- శా. లేరా భోగపరాయణుల్ జగతిలో లీలావినోదంబుగాఁ
భోరా వేశ్యలయిండ్లకున్ వివిధసంభోగార్థులై గుట్టుతో
రారా వై దికధర్మమార్గపథిక ప్రావీణ్యముం జూపరా
యేరా తండ్రి పరిత్యజింతు రఁటరా యారీతి సత్కర్తముల్. 84
- క. కొదలం బొందనిబహుసం, పదలన్ నీతోడివారు బ్రతుకఁగ నయ్యో
నుదనాతురుండ వైతివి, చదివినదోషంబొ కాక జన్మఫలంబో. 85

క. నందను నిన్నుఁ గనుంగొను, నందనుకను నెదురు నూచు నకట సముద్రం
బిందునకుఁ బోతె జనకుం, డిందునకా నీమహత్వ మేమన నేర్తున్. 86

చ. కొడుకులు సర్వవిద్యల నకుంకితు లై సభలందు శాస్త్రముల్
దడయ తుపస్యసించి వసుధాతలనాధులచేత గుఱ్ఱముల్
గొడుగులు గాంచి సత్యగుణకోవిదు లై విహరింప సంపదన్
బాడ వగునట్టిగేహినులె పుణ్యశరీరలు గా కుమారకా. 87

క. ధారిణి నేమియు నెఱుంగని, వారల కొకరీతిగా 'నవశ్యంపితురా
చార' మని నీవె చదివి కు, మారా జనకానుచరణ ముఱవం దగునే. 88

క. చక్కనిది కాదో మది పెం, పెక్కినయది కాదో కులసమీహిత కాదో
యక్కట యిన్నిగుణంబులఁ, జొక్కట మగునతిని విడువఁ జూతురె తండ్రి. 89

క. రతి గద యాకృతి మతి భా, రతి గద హైమవతి గద నిరంతరసమసం
భృతి పతియందు రతి నయం, ధతి గద యిన్నియును. గలవు తావకపతికిన్. 90

చ. అని పలికి నిజవచనరచనాంగీకారహృదయుండునం బోతె సవ్యారాంగనాభ్యాసపరా
ధీనమానసుం డై ప్రత్యుత్తరం బీక యున్నకుమారు నున్నతాకారు వేమాటు గారివిం
చుచు సమంచితకాంచనచిత్రితాంచలంబు లగుచేలంబులు గట్టుకొన నిచ్చి యమంధర
గంధభంధురసౌగంధికధురంధరచికురబంధురం జేసి గంధంబు పూసి వధూగృహం
బునకుం దోడ్కొని పోయి యిట్లనియె. 91

క. ఇది మొదలు వారకాంతా, సవరవ్యాపారచింతఁ జాలించి సస
ప్తదగతి సంసారస్థితి, వదలక చరియింపవయ్య వైదికమణి వై. 92

గీ. అనుచు జుయిత్రి నీతివాక్యప్రసన్న
హృదయుఁ జేసితి నుతు నందు నరిగి నతఁడు
ప్రాద్దు వోయిన దని తలారులకు వెఱచి
యొకవిధంబున నారాత్రి యుండఁ పలఁచె. 93

చ. అంతె. 94

మ. జలకం బాడి మణుంగు గట్టి వరభూషాసంఘముల్ దాల్చి చెం
గలుపల్ కొప్పనఁ గీలుకొల్పి రతికాంతం జేర నేతెంచె ది
త్కులకాంతామణి వారసారసముగ్ధుర్వారామానహో
త్కృలీతాఘృణితమానసుం డయి కడుం దాపించుప్రాణేశ్వరున్. 95

క. చనుదెంచి యతినిమోమునఁ, గనికర మొకకొంత యయినఁ గానక యవు డ
వ్వనజాతనయన సాధ్వన, మును సిగ్గును మానుపంబు ముప్పిరిగొనఁగన్. 96

శు. అలివేణీనుణి నిర్గుచేత నతవక్తాంభోజ యై రెండుచే
 తుల బాగా లానంగంబు బోయినఁ బ్రపామారీకృతుం డై ఘన
 జ్వలనజ్వాలక రాశ మైనయొక చిత్వానంబుఁ గావించి య
 వ్వలిమో మయ్యె రుచింతుకె కులనతుల్ వారాంగనాభోక్తకున్. 97

సీ. లేదువో న్నిహితీపై మోపింబు లోకాప, వాదంబునకు నైన వణకవలదె
 కానునో సంసారకాక్ష మేనికి దాని, వినయసంభృతి కైన వెఱవవలదె
 యీదునో వయ్య మాయిభకుంభకుచపాండు, జననియానతి కైన జడియవలదె
 రాదువో మనసు వారవధూవిలగ్న మై, కలకాంత యని యైనఁ గొంకవలదె
 తే. కారుణికభావమాత్ర నిమగ్నుణ్ణి, వారహృదయాజ్ఞఁ డై యాపయోరుహాక్షి
 వీడె మీయంగం బోయిన విరసముద్ర, నవలిమోమయ్యె నతని నే మనఁగవచ్చు. 98

క. తమకంబులేకి కారు, న్యాయఁ జూప కతఁడు కులాంగినాపరవీక్షా
 విముఖత్వ మిట్లు చూపిన, గునుగుమమని శోకవహ్ని గుబ్బతిలంగన్. 99

మ. అకటా యంతకుఁ నెచ్చెనే యనుచు నత్యాపన్న యై జాలవ
 ల్లికలో పిడియ ముంచి పంచశరకేళీవాంచ చాలించి చం
 పకగంధిన్ ననలోన మెచ్చుకొనుచుం బద్ధాననుం దిట్టుచున్
 వికిలం డైననునంబుతో నిగురఁ జెందెం దత్సమిపస్థలిన్. 100

మ. తెలపం దల్లడివందుఁ దాల్చి వనలుం దాపిందుఁ గోపించుఁ నీ
 తులు వల్లించిన తల్లిమీఁద విధికిం దుర్వారు లెవ్వారనున్
 దలయూఁచుం దనబుద్ధిహీనతకు నాధాత్రిసురుం దప్పు డా
 వెలయాలెక వెలయాలిమత్కరయుగక విక్షింపఁగాలేమికిన్. 101

క. వాఁ నానాలుగుగడియలు, నేఁదాడిగఁ గడపి సూర్యుఁ డిఁకఁ దూర్పునకున్
 రాఁడో యని తెలఁవోయఁ, మాఁడవజా మయ్యె నంత మోద మెలర్పన్. 102

శా. పాయంజోచ్చె విలాసినీసురతపాభాగ్యంబుచేఁ దారకల్
 మేయంజోచ్చెఁ జకోరపంక్తులుగడుం ద్రేమక శరచ్చంద్రికల్
 మాయంజోచ్చె మరుండు లేజిగురుగుత్తుల్ జంక నింకింపుచుకొ
 గూయంజోచ్చెఁ దృతీయయామక్మికవాసుల్ కొక్కొకొకోధ్వనిన్. 103

చ. విరుహదాంధవుండు పగవఁ దనువేఁగలఁ డింకఁ బోదమా
 విసముఁ కన్ననాధువనవాక్యము లొక్కచకోర మాత్రితో
 విని తెమిదీఁ వెక్కనము వెన్నెలముద్ద భుజంపఁ బోయి గొం
 తునఁ బడవేసికొన్నహిమతోయ మొసంగిరి నెయ్యు లయ్యెదన్. 104

ఉ. అప్పుడు విప్రసూనుఁడు రయంబునఁ బానుపు డిగ్గి వేడ్కతోఁ
జేప్పుకు మింక నొక్కదరిఁ జేరెన నంచుఁ దలంచువేళ లా
గొప్పఁగ ధౌతచేలము సమున్నతలీల ముసుంగువెట్టి నీ
ర్గప్పినిస్వచందమున రాజనిభానన నిద్రవోవఁగన్.

105

శా. డౌరా దైవము దెచ్చిపెట్టె ననుచున్ సామోదచిత్రాఁజ్జుడై
చేరంబోయి ముసుంగుఁదీసి కడువై చిత్ర్యంబు మీఱున్ దురా
చారాక్రేసరుఁ డాధరాసురుఁడు కాంక్షన్ నల్లపూ సాదిగా
నారామామణిసొమ్ము నాచుకొని వేశ్యావాటి కేగె న్నృపా.

106

శా. నీడాంతంబులనుండి పక్షులు మెడల్ నిక్కించి నల్లిక్కులున్
జూడన్ దుష్టైదగాణ పాడఁ దెలిమించుంగూడ నబ్జేక్షణల్
మేడన్ నిద్దురమంపువీడఁ గమనుల్ మీనాంకుతోఁ గూడఁ గ్రీ
డాలంబమ్ములు వీడనాడఁ దమితోడం దెల్లవాటె న్నృపా.

107

కి. తమి తీఁజు రిమణరనుణుల, తమి తీఁజున్ సాంధ్యరాగధారాశరుచుల్
గమిగూడె రిథాంగవిహం, గమి గూడెం బ్రాణనాథు గాఢప్రేమన్.

108

సీ. బటువుగా నాకాశవాన్ధచూడామణి, పెట్టినకుంకుమబొట్టంగ
సమయవర్తిక సురేశ్వరదిశావిపణిలం, గిత మైలత్తుకబిళ్ల యనఁగ
నఖిలజగత్ప్రాణహరణకాంక్షఁ బురారి, కెంగేలఁ బట్టినకేడె వనఁగ
బహువిహంగమకులాస్పదవిష్ణుపదపట, ప్రథమదిక్పాఖ్యాగ్రఫల మనంగ

గీ. వాసవాశాధరాధరవ్యాసమాని, వల్లభుఁడు 'నదైవం కేశవాత్పరిం' బ
టంచు నెత్తినహస్తారుణాబ్జ మనఁగ, భానుఁ డుదయించె దేదీప్యమానుఁ డగుచు. 109

వ. ఇట్లు సూర్యోదయం బయ్యె సంతకు మున్న యన్నామమాత్రబ్రాహ్మణకలాపకోకి
లాలాపమరాపస్వాపసమాపసమయసమాలోకితా శేషభూషావిశేషవర్జిత ప్రతీక యై
సొమ్ము వోవుటకు నొకింత చింత లేక యతనివివేకహీనతను దుగ్గింపు చుండె నిట
నతండును బ్రకటితవిటర్కూటహాటకసంఘాటసముచ్చాటననిరాఘాటం బైనవేశ
వాటంబు చేరి యందుఁ బ్రకల్పితమోహం బగుచంపకగంధిగేహంబు చొరంబడి
పోవుసమయంబున.

100

ఉ. నిద్దుర మేలుకాంచి రమణీయతఁ బూర్ణసుధామరీచికిం
దెద్దటికంబు దెచ్చితనమెచ్చులమోము నిషేచనక్రియం
ఁజ్జీయుఁ గారివించి ప్రమదంబున నద్దముఁ జూచి నామముం
దిద్దుచు నున్నయున్నమితదీప్రసూచం గని చేరఁబోవఁగన్.

101

మత్త. మత్తకోకిలవాచ విప్రకుమారమన్తధుతోడ వే

పోత్తరంబుగ నిట్లు పల్కె సముజ్జ్వలస్థితి నోరి నన్

జిత్తజాశుగపాలిపాలుగఁ జేసి యన్యవిలాసినిన్

దత్తరంబుగఁ బోయి కూడితి దాని కే మని పల్కికన్.

112

క. ఆమాట వివిధమాయా, స్తోమపుఁ బలుమాట గాఁగఁ జూడక వాఁడా

యామద్వయప్రసర్తన, కోమలి కెఱిగించెఁ బూస గ్రుచ్చినరీతిన్.

113

వ. అదియు విశ్వసించినదియుంబోలెఁ దదీయనచనంబు నాకర్ణించి నిరంతరసౌఖ్యాంబుధి

నతనిం దేల్పుచుఁ జిత్తంబుఁ దుల్పుచుఁ గొన్నిదినంబులు గడపి నంతట.

114

సీ. దేవాదులకు మ్రొక్కుతీత దాయె నటంచుఁ, జెల్లింపుచును దానితల్లి కొంత

యేరి కెద్దులు దూగ మే మింక నిడు మంచుఁ, దుకించి దానిసోదరుఁడు కొంత

యంగడి నేమేమొ యమ్ముచున్నా రంచు, గాండ్రలై దానిచెల్లెండు కొంత

యన్నరో రాదాయె వన్నెచీర యటంచు, వావిఁ చెల్పుచు దానివది నె కొంత

గీ. యక్కతోడు సుసూ వాకు ముక్కచైనఁ, జేసి తెప్పించు ము దానిదాసి కొంత

మెల్ల మెల్లనఁ జేతినా మెల్ల నిట్లు, గుల్లగుట్టంగఁ దిని తల్లడిల్లఁ జేయ.

115

సీ. అత్తవా రిచ్చినయపరంజిఘంటీలు, సంశయింపక వేగఁ జదువఁ బెట్టె

దండ్రి చేయించినదర్భాంగుళీయకం, బాప్పత్తి గాఁగఁ దా నమ్ముకొనియె

మేనమామ ప్రియంబుతో నొసంగిన పైడి, మొలత్రాడుఁ బ్రాతయప్పులకుఁగట్టె

జనని చేయించినజాళువాతాయెతుల్, వడ్డిలెక్కకుఁ జిందువందుఁ జేసె

గీ. దులసిపోగులు మొదలుగాఁ గలుఁగు వెట్టి, చిక్కుబాకీలు పివప నిశ్శేష పఱచె

బ్రతిదినము దానిసంసారబాధలెల్ల, నెత్తుకెత్తుగ నడపె దుర్వృత్తి నతఁడు.

116

క. ఈతీరున వారిపయో, జాతముఖిన్ దుర్నివారసంభోగకళా

చాతురి రాత్రిందివములుఁ, బాతరలాడించి గర్భవతి నొనరించెన్.

117

మ. ఒకనాఁ డాధరణీసుపర్వుఁడు తదీయోదగ్రగేహగ్రవే

దిక్పై నొక్కఁడు పట్టితెచ్చినగతిన్ దీనత్వ మేపార న

వ్యకపోలంబున హస్తపద్మ మిడి నమ్రస్యాంబుజం దై కకా

పిక లై నట్టి మనంబుతోఁ గృపణతాభీతిన్ విచారించగన్.

118

సీ. కీలుగుఱ్ఱపుఁగాళ్లపోలికి హతశేష,వంతద్వయంబు నర్తనము నలుపఁ

గల్గిబాసలచేతఁ చెల్లవాచించేతు, లతివిపాకసితాబ్జ మనుకరింపఁ

గుసుమాస్త్ర తమబంపుఁగొడుపులో యు వ్రేలుఁ, జన్నులు నాభిపొర్చిమునఁదని

గుమిడికంబులరీతిఁ గొలు వుంగిబొమల్, పరిచాటు కన్నులపై నటింప

సీ. రుంబవిడియంబు పలుతుంపురులు చలింప, నింటిబిడ్డలపైఁ బెట్టి కంటసంబు

- లాడుచును వచ్చె విటసమాహావిలంఘ్య, మానన నావనోర్షిల్లి దానితల్లి. 119
- వ. అశ్వునసరంబున. 120
- గీ. అధికతరరోషభీషణవ్యాఘ్రిఁ జూచి, బెగడి నలుదిక్కులకుఁ బోవుమృగమువోలి
సందడింపుచు వచ్చునాజరతిఁ జూచి, ధారుణీదేవతసయుండు తల్లడిల్లి. 121
- క. వచ్చెఁ గను విటులపాలిఁటి, చిచ్చుఱపిడు గింక నేమి నేయుదు ననుచున్
టిచ్చువడి యంతలో ధృతి, దెచ్చుక రక్షకుఁడు నాకు దేవుఁడె యనుచున్. 122
- సీ. అల్లంతట నె రాఁ నావలి కంతలో, దాటలే నైతి నెచ్చోటి కైన
మునుమున్న తెలిసి యీముదివరాటమునకై, కొందుగా లేనైతిఁ గోకవాక
మోసపోయితి దీనిముంతవాటునకైనఁ, జేకూర్ప లేనైతి యాకరుట్ర
దాసీజనులకైనఁ దగఁజెప్పి యూరలే, దనిపించలేనైతి హవుణుదప్పి
- గీ. తొలుత నే బొంకినట్టిబొంకులు సహస్ర, సంఖ్య లవి యెల్లఁ దలఁచి రోసముననేఁడు
వచ్చుచున్నది మాటలవశముగాదు, ధూళివర్షన మే మైన దొరకదయ్యె. 123
- వ. అని యనేకప్రకారంబుల వితర్కించి. 124
- ను. ధరణీనాథ! దరిద్రతాపిశునవస్త్రస్ఫూర్తి నాభారతీ
పరవంశోత్తమసూతి చింతిలఁగ నవ్వారాంగనామాతను
గృరపాండిత్యముఁ జూచి దీవదశకున్ లాఁబోలు నీయయ్య జే
పరమేశా యనిపింపఁగా నలదె విప్రస్వామి నందున్ మదిన్. 125
- వ. చిరంతనస్నేహ మొక్కింత తలఁచి యాజగజంత యిట్లనియె. 126
- క. ఒకపండువ పబ్బంబున, నొకయూరట మైవవేళ నొక్కొకతటి వే
డుకతనము గాక యిటువలె, సకలము వర్జించి నడువఁ జనునా యోయి. 127
- సీ. కడుఁబిన్నప్రాయ మప్పుడ తాళిఁ గట్టిన, కులమునిల్లా లెంత కుందవలయుఁ
బుట్టిని ల్లని పెట్టుపోత లాసించిన, యక్కసెల్లెఁ డ్రెంత ముడలవలయుఁ
దనయుండు మాకు ముప్పున కందు నని యున్న, తలిదండ్రు లెంత చింతిలఁగవలయు
నందటిండ్లకు నాసయై యుండు నితఁ డని, నిక్కుబందుగు లెంత పొక్కనలయు
- గీ. చల్లఁగాఁ జేతికా నెల్ల డుల్లి లొల్లె, కాఁడ వై యింక నైన నీకాపురంబు
బ్రదుకుపని విచారింప కీపనికిఁ జొరఁగఁ, బడినవానికి నెక్కడిభారబుద్ధి. 128
- సీ. గుటి తప్పిపోవు ముందటివిచారము లేదు, సావడి కుడుగు మచ్చరము వుట్టు
నగరివారు, హాసంతు రగ డౌను బిన్నపెద్దలకుఁ జుల్కన తలిదండ్రు లోర్వ
రింటికి నేగి యా నెవరు మెచ్చరు లేని, గర్వంబుదొట్టుఁ జేకాసు డుల్లు
నొడ లోడుగాఁ జొచ్చు నొడువులపాలగు, సందులుఁ గూలు విశ్వాసమెడలుఁ

- గీ. జిన్నపనిగాదు లంజక్క మన్న వినుము, ప్రజలు మీ రొక టైన మాపయికి వచ్చుఁ
బడుచుండవు నీవు మాబిడ్డ పసరుమొగ్గ, మ్రొక్కెదము రాకు నీ విదిమొదలు చేసి.
- క. అనరాదుగాక నీ వొక, మనుజుడవా దుర్విదగ్ధమార్గమే మార్గం
బని విప్రమార్గ ముద్యా, సక సేతురె నిన్నువంటిప్రాహ్లాదులజుల్.
- 130
- గీ. జపతపంబులు గావు శాస్త్రములు గావు, వేదములు గావు సత్త్రియావిధులు గావు
నైదికపుబాప లేద భూవరకుమార, యోగ్యసౌభాగ్య లగువారయువతు లేద
- 131
- క. పాప మని నిన్ను నీతిక, కొపండితవాక్యసరణి లాలించితఁ గా
కోపిన్నవాడ విబుధు, ర్వాహిర మడంప లంజవారికిఁ బనియే.
- 132
- గీ. అనుచు నయభాషణము లాడి యాపలిక్కి, మంచిమాలల నరుగఁ డీమాల్లుఁబోతు
కఠినతరవాక్యములచేతఁ గాని చక్క, గాదు లొటిపిటశూల రోఁకండ్లఁగాని.
- 133
- న. అని విచారించి యిట్లనియె.
- 134
- క. మాకేమి నీవు పోయిన, పోకిలఁ బోకుండఁ జేయఁ బొందువలసె నా
తేక చనుదేకు గూకలు, కోకలు నిష్ఫలము లైన గొడవలు తగునే.
- 135
- గీ. చదువుకొన్నాడె వటుమీడె సరసముద్ర, కొంత యామీడె భూసురకులవరుండ
వయ్యయో నీ వెఱుంగవే యర్థమిక, యూరకే పిల్చునే లంజవారిపడుచు
- 135
- క. ఇచ్చకపుమాట లాడుచు, వచ్చెను మాణ్ణాళ్ళనుండి వదలవు నేడున్
బచ్చపయికంబు కుజ్జము, చచ్చినదాకనె యటన్న సామెత వివే.
- 137
- గీ. మాట లింకవేయు నేటికి నేటిరాత్రి, చీర పుత్తెంచె నుడిగాలవారిచేత
నూరియేలికరాజుకుమారుఁ డెల్ల, పెద్దచౌకట్లపోవులపిల్ల వాడు.
- 138
- న. అని యితైఱంగునఁ గన రెత్తి విటులపాలిటిమిత్తి మర్తంబు లెత్తి పలుకుచు నత్తటిం
నత్తరంబునం గృపాయ త్తచిత్తయై తత్తరిల్లుచి త్తరికూతుం గని బత్తివడక యోసీ
మొగమోటక తైవై వట్టిజిత్తులు నేయురిత్తముడికొండ్ర హుజు త్తనిపించక విత్తహాని
చేసితి వని బెత్తంబు తీసికొని మొత్తఁ బోయిన.
- 139
- క. ఈపాటి కదల కున్నా, పోపంబున నన్నుఁ గూడఁ గొట్టును దీనిన్
దూపొడువంగలనే 'యా, శా పరమం దుఃఖ' మనుచుఁ జయ్యన నరిగెన్.
- 140
- క. అనిన విని వదనకమలం, బున లేనగ కంకురింప భూనాయకుఁ డో
మునినాథ విప్రుఁ డెచటికిఁ, జనియెం చుద నేమిచేసె సకలముఁ జెపుమా.
- 141

— ఆశ్వాసాంతము. —

- మ. బహుశాపుత్రనిశాకళత్ర మునిశంపావిగ్రహభోగసం
గ్రహవాంచా గురుకామినీరతికౌప్రార్థ్యమాణాఘదు

ర్వహతానిర్దనార్థదుస్సహతపః ప్రాబల్యసాఫల్యకృ
న్తహనీయైందవసత్కశాభరణరమ్యస్కంధ సోమేశ్వరా.

142

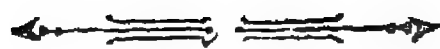
చ హతసుమబాణ బాణదనుజావసధాంగణవాస వాసవా
ర్చితపదపద్మ పద్మభవశీర్ష విఘాతనిదాన దానవ
క్షతికృతిదక్ష దక్షమఖసంహృతికర్తృధురీణ రీణదు.
ష్కృతిపరితాప తాపస సమృద్ధికళాలసమానమానసా.

143

ఉత్సాహవృత్తము. చందశూకభూష దోహదాహకా జగత్త్రయా
కందసంశ్రితాచలేంద్ర కందరా పరాక్రమా
స్పందితారిసంస్తువత్సుపర్వపర్వతాగ్నిది
క్కందుకూరిపట్టణప్రకాండమండనోదయా.

114

గద్య. ఇది శ్రీకాశీవరప్రసాదలబ్ధవర్ణవర్ణనీయకవిత్వభారతేయ పెదలింగనార్యగర్భార్థవా
త్రేయ గురువరాచార్యపదారవిందమిళిందాయమానసకలవిద్యజ్ఞనవిధేయ రుద్రయ
నామధేయప్రణీతం బైననిరంకుశోపాఖ్యానంబు మహాప్రబంధమునందు ద్వితీయా
శ్వాసము.

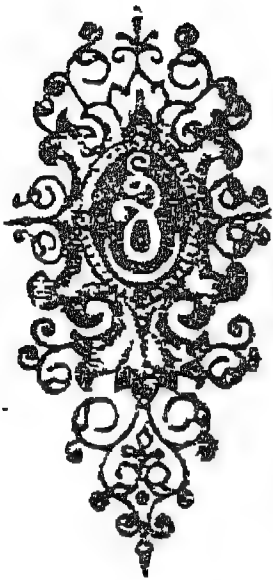

శ్రీ రస్తు.

నిరంకుశోపాఖ్యానము.

తృతీయాశ్వాసము.

తన్వీధనసాయక
వీతనయాపేక్షదక్షవినిహతిపునరు
దూభితివిధాయక కటక్
భూతభుజంగేశ కంచపురసోమేశా.

- సీ. అవధరింపుము తత్త్వవిద్యావివేక, వశితకామాదిరిపువర్గకలహుఁ డైన
పులహుఁ డిట్లుని పట్టె నాభూవరేణ్య, శేఖరునితోడ వాక్యవైచిత్ర మెఱుఱు. 1
- ఉ. వింటివె ధారుణీరమణ విప్రసుమారనుఁ డప్రబుద్ధి నా
కంటసురాలు నల్కినవికారపుమాటల దుఃఖితాత్ముఁ డై
యింటికిసైతముం జనక యీశ్వరసంఘటనంబె తోడుగా
వెంట సహాయసంపదలు వేడక పోయె నరణ్యభూమికిన్. 2
- క. పోవుచు నెదుట ధరిత్రీ, దేవతనూజుండు గాంచె దిగ్దంతిజిగి
షాశ్రుతమత్తేభఘ, టావార్యవిహారగహన మగుగహనంబున్. 3
- నీ. కఠినకాకోలూకికావిలోకనసాధ్య, సాక్షీర్ణకోకిలాకోకిలంబు
కాద్రవేయమయూరికాసముత్కటకంత, సూషార్తమూషికామూషకంబు
కరటికంఠీరవికాకర్కశస్వ, రవ్యాకులనూకరీసూకరంబు
కరిపై రిభేరుండికాకణోరాక్రంద, కాతరకాసరీకాసరంబు
- సీ. కురువకాశోఽవమశతకోలకేత, కీమరంటకమటజకంకేళికతక
కాకతిందుకింశుక క్రముకతిలక, కాంచనకదంబకలిత మక్కాననంబు. 4
- వ. నిరంకుశతరంబుగాఁ జొరంబడి పోవునెడ దురాలోకనిరాలోకశౌకపైకకాకాతిరేక
రెఘాకిష్టూరితాకారప్రాకారంబునునిజభుజావండకోదండపాండిత్యనషత్రాకృతనిష్పత్రా
కృతపోత్రీ పలపచనపర్యుత్సుక పులిందసందోహదండవ్యామాననానామహిషపురీష
కరీషోల్ల సితభిసితస్తోమగ్మహాగుప్తిమంబును బ్రకటపటవిటపిర్ఘాటపటలవేల్లితర్జుల్లకా

యుంకారప్రతిధ్వానసంధానచంగరంగమంటపంబును విశీర్ణద్వారదారుతురంగకళే
బరచరద్వహగోధికాగృహమేధికల్పితానల్ప సౌభాగ్యసూచకశకునాతిభ్యనిరంతరాశం
బును నమందానందచలదుందురుచుచుందరీబృందసందీపితార్భటినిర్భరగర్భగృహంబును
నగునొక్కపాడుగుడి గాంచి సమంచితయానంబున గొబ్బునఁ జేరంబోయి గుబ్బితిలు
గబ్బిలపురెట్టగబ్బు దను నుబ్బినీక తదనంతరంబునం గూర్చుండి పథశ్రమసమాప
నావసరంబున.

• 6 •

క. జననాధధారుణీశ్వర, తనయుఁడు తనయెదుట విమలతరకాంతులకుఁ
గనియగులింగముఁ గని యి,ట్లని పలికెఁ దైవఘటన కనుకూలముగన్.

7

మ. జగదాశ్చర్యకరప్రభావ మగునీసర్వజ్ఞవిఖ్యాతి యే
నుఁగు దిన్నట్టివెలంగకాయగతి నొందున్ లోన లోపై బయల్
సొగపై యుండెడిదో విశుద్ధతరమో చూడంగ నాతోడుతె
సొగటాలాడెద వే నవేందుకుసుమస్తోతవ్యజూటాంతికా.

8

నీ. గిరిసార్వభౌముకూఁతురుసన్నిధానంబు, నందు మేలము లాడునట్లు గాదు
కైలాసశృంగశృంగారచందనవాటి, నల్ల న నడయాడునట్లు గాదు
వెలిగిబ్బ నాకాశపీఠిఁ బోడెంబుగా, నవలీల నెక్కిడునట్లు గాదు
తొలివేలుపులమూఁకఁ దురములో గోరింపు, లాడి తాండవమాడునట్లు గాదు

గీ. మానితమ్యాతవిద్యోతమానకీర్తి, మన్నరొగ్రణి నైనట్టినన్నుఁ గూడి
జూదమాడుట సింధురాసురవిజేత, యార వెక్కసితన మన్న నంటిఁగాని.

9

లయ గ్రాహి.—

ఓచరమభాగ్యభృతభేచరదురోదరకళాచతురశేఖరుఁడ వై చిరతరేచ్ఛన్

• బ్రాచిఁగల ప్రోడల నవాచిఁ గలజాణలఁ బ్రతీచిఁగలతెజ్జల నుదీచిఁ గలప్రజ్ఞా

సూచకుల నన్వహముఁ జూచితిఁ గరాజ్ఞమునఁ బాచికలు ముట్టిచనఁ జూచినమహాత్మున్

నీచరణ మాన వలయాచలపరీతనిఖిలాచల మెఱుంగ మిముఁ జూచుకొను టింకన్. 10

గీ. వట్టిమాటలు గా వెంతవారి నైన, గెలుచున ర్తకి నాపాలఁ గల ద టంచు

నవనిసురతనూభవుఁడు చేలాంచలమున, ముడియ గట్టినసొగటాలు విడిచి పలికె. 11

నీ. వేళంబుగా నభోపీఠి దువాళించు, గిబ్బితేజీకినా కృత్తివాస

రింగులువారఁ దీర్చినవేయిచుంగుల, తలపాగకా దేవతావరేణ్య

బిరుదురాకాసులఁ బరిమార్చుమువ్వంక, పట్టెసకా మనోభవవిరామ

వలకారిచిన్నిఁజెన్నెలగాయుపసిపూప, జాబిల్లికా శైలజామసోజ్ఞ

గీ. పసిమీపసిదిడివలువకా ఫాలనేత్ర, వెండి నిండారుకొండకా విశ్వభర్త

లోకసామ్రాజ్యమహిమకా లోకవంద్య, యొప్పు పన్నిద విందులో నొకటి కైన. 12

- క. ఏలా వలవనిసడి నీ, చేలాయుధవాహనములు చేకొన మాకున్
వాలాయము గావించెద, ఫాలాంబక లంజలంజ పన్నిదమునకున్. 13
- ఎ. అని పలికి యమ్మహాదేవునివలనఁ బ్రతివచనంబు గానక యిట్లనియె. 14
- క. పూనిన నోటమి తప్పుదు, దీనికి మా టిడక యున్నదియె నయ మనుచున్
మానము దాల్చిన గుట్టునఁ, బోసెడు నిరంకుశుండు భుజగవిభూషా. 15
- క. తగ దింతటి సర్వజ్ఞత, దిగనాడుము లేక నన్ను దీకొను దీనన్
“జగదీరుదు ముండమొట్టయుఁ”, దగవే నీ వెఱుఁగవే సుధాకిరణధరా. 16
- గీ. ఎన్నివిధముల మా టాడకున్నయట్టి, గట్టిపూనికి నీయందుఁ గలిగె నేని
దాని కొకయుక్తి మునుమున్నె తలఁచినాడ, మిసుగవచ్చునె విటశిఖాకుసుమమెదుట. 17
- క. నీయెత్తు నేనె యాడెద, నీయెడలం బొంకుతేక నీవిద్యకుఁ బ్రా
లేయాద్రిసుతాజీవిత, నాయక నెత్తంబు కారణం బెఱుఁగుదువా. 18
- క. అచి పాళి శైలకన్యా, స్తనపాళీనామకేలితామరసరసా
యనలోలుపాళియెదుటం, బొనరించె విరించివంశభూషణ మధిపా. 19
- మ. ధృతి పెం పొందఁగ సాకెసాకె పయిసాకెం జూచుచు న్నారె వో
వుతటిం బోవుచు జోడుగట్టుతటి రివ్వు తీతి జోడించుచున్
జత బారా పది దచ్చి యిత్తిగ దుగా చావంచ తీవంచ బొం
కితినానర్తకి యంచు నాడె నుభయాంగికార మేపారఁగన్. 20
- క. ఈరీతి నక్షవిద్యా, పారీణత మెఱయ నుభయపక్షజయాపే
క్షారూఢచిత్తుఁడై ధీ, గౌరవ మెసఁగంగ నాడఁగా దైవగతిన్. 21
- క. తనయాట గెలువ లక్ష్యీ, తనయాటవిదహానుఁ జూచి ధరణీసురుఁ డి
ట్లను మానవతీరత్నము, ననుమానములేక యొసఁగుమా నిపుణతమా. 22
- క. మును లంజలంజ పన్నిద, మని యాడితిఁ గాని యిట్టి దట్టిది యని యా
డినవాడఁ గాను గద నా, మనసు సుమీ వారయువతి మన్మథమథనా. 23
- సీ. అలకాధిపతిసూనుఁ డమరవేశ్యలలోన, మే లెంచి పొందు నేలోలనయనఁ
ప్రధనరింగములోనఁ ప్రాణంబు లుంకువ, గా నిచ్చి పోదు లేకిలికితోడఁ
గ్రతుతంత్రముల దేవగణముల సంతోష,పఱచి కాంక్షింతు రేపద్మనయనఁ
గతినంపుతపములు గట్టిపెట్టి మునీంద్ర,కోటి యాసింతు రెకువలయాక్షిఁ
- గీ. ద్రిభువనాశ్చర్యసౌందర్యరేఖచంచ, లాలతాంగుల కేయింతి మేలుబంతి
యాదురాపపరీంధి యంకముగ్గ, రామణీయకజీతరంధి రంధఁ చెమ్ము. 24
- క. విన్నావో వినవో నితిస, మున్నతు లడగించుకొనఁగ నొప్పనివి ధరన్
బన్నిదమును మఱియేవో, యన్నగుచుమీ మదావళాసురభేదీ. 25

- తరల. తగు నె పన్నిద మీక యీగతిఁ దప్పుమానము దాల్పఁగాఁ
దగవు నీకుచు నాకుఁ బెద్దలదండఁ బెట్టెదఁ జండి నై
గగనకేశ యటంచుఁ జందురుకావినేలు గళంబునక
బొగడదండఁ యొనర్చె వావిటభూసురాగ్రణి దిట్ట యై. 26
- గీ. తాము గనిపించ కుండి గంధర్వయుక్ష, భుజగకిన్నరముఖ్యులు పొగడ దండఁ
బొగడదండయుఁబోలె నప్పుగడదండ, కాలకంధరుమెడ కలంకార మయ్యె. 27
- ప. ఇవ్విధంబున నవ్విప్రకుమారుండు బుచ్చుకోదండజయవిరాజితుం బరాజితుండేసి యి
ట్లనియె. 28
- నీ. తగ వంటిమా నీకుఁ దగ వెక్కడిది భక్తి, పారీణునిల్లాలిఁ బట్టినావు
తెను వంటిమా నీకుఁ దెను వెక్కడిది వెండి, కొంప యుండఁగ భిక్ష గోరినావు
గుఱు వంటిమా నీకు గుఱు తెక్కడిది భక్తి, నంబికిఁ గుంఠెన నడచినావు
బిరు వంటిమా నీకు బిరు దెక్కడిది పాండు, నృపకుమారునకుఁ గిరిందుపడినావు
- గీ. దొరతనం బంటిమా నీకు దొరతనంబు, గలదె బాణునివాకిలిఁ గాచినావు
నిన్ను సర్వజ్ఞుఁ డని కొల్చునిర్జరాలి, నెన్ను టంతియకాక నీ వేమిసేతు. 29
- గీ. నీమహాధన్యవృత్తికి నీకు నార్య, భాగ్యసంపన్న గుణధుర్య భార్య యొక్క
చట్టుకూఁతురు గలుగ నీజాము వేనె, గాని లేకున్న మఱి చెప్పఁగలదె నిన్ను. 30
- క. నీగుంబజంకెలకు ను, ద్వేగపడం గుసుమశరుఁడె విటసింహుఁడు వే
వేగఁ గమలాక్షిఁ దెచ్చెద, వో గరువతనంబు వాసి పో నెంచెదవో. 31
- క. బరిదిప్పి తప్పుచేతలఁ, బొరలక యిపు నోడినట్టిపాలఁతుకఁ దే నీ
యటచేతఁ బండ్లు వచ్చినఁ, గఱతువుగా కిటుకార్చుక ప్రతిపక్షా. 32
- చ. అని యనిమేషభూరుహసుమాసమదామలలామవాసనా
ఖని యగుపార్వతీధవునికంఠమునం దగిలించినట్టికాం
చనమణిరుచ్యమాననిజశాటిచెఱంగులు గూడఁ బట్టి నీ
పని యన నెంత వేగిరమ పన్నిద మి మ్మని తీయ నయ్యెడక. 33
- ఉ. సత్యవచోవిశేషపరిషక్తుఁడు గావున నోడియుండియో
యత్యధికుండు దేవుఁ డని యంజనిదౌప్త్యము చూచి మెచ్చియో
భృత్యుఁడు వీఁడు మాధ్యమునఁ బేశలుఁ డంచు ననుగ్రహించియో
మృత్యుమణాపహంత యురరీకృతభూసురభూర్తమార్గుడై. 34
- నీ. నిబ్బరంబునా వచ్చి నిలిచినయూఁకున, వెలిగిబ్బ యిరుగెలంకులకు దాఁట
గమనవేగంబున బ్రమసి కేయూరంపు, దందశూకములు వక్త్రములు తెఱువ

- నెగసి చివ్వునఁ గ్రంకుగగనవాహినివ్రేక, మున జటాజూటంబు వెనుక కొరగ
జాటి హస్తసరోజసన్నిరుద్ధాంతమై, బెళబెళఁ బసిదిండివలుస మెఱయఁ
గీ. బతనభయసమాలింగకపర్వతేంద్ర, కన్యకాబాహువల్లరీగాఢవేష్ట
సిప్రదీపితాశ్రితకల్పనగము వేగ, సంభ్రమత పచ్చి హరుఁడు సాక్షాత్కరించె. 35
- నీ. ఎంతదూరము పోవు నీశ్వరుం డని కౌరి, విహగేంద్రుఁ బోడెంబు వెడల విడువ
చమ్యతుం డెచటికో యరుగుచున్నాఁ డని, బమ్మ టెక్కలతేజిఁ బరువుదోల
నజాడంత వెడలిపోయెఁ జుమియంచు సురేంద్రుఁ, డైరావతంబుఁ గాలాడిపఱవ
నింద్రుఁ దూరక పోవు నెచటికో యని వహ్ని, పోట్టేటివారువంబును గదల్ప
గీ వాడె శుచి యంచు యమదైత్యవరుణులాత్మ, వాహనంబులు జోడింప వారిఁ గూడఁ
బవనపౌలస్త్యపశుపతుల్లవనరూఢిఁ, బరఁగుతమసాహిణముల నిబ్బరము చూప. 36
- వ. చేర వచ్చి రప్పుడు. 37
- క. గజగజ పడఁకుచు భూసురుఁ, డజగవధరుఁ జూచి సాధ్వసావేశమున
న్మజనంబు మఱచి యుండిన, రజనీకరమాళి సాచరముగాఁ బలికెన్. 38
- ఉ. ఓడకు మోయి భూసురమలోత్తమ నెత్తమునందు నీకు నే
నోడితి నీవు నెల్పితి సమున్నతి నన్నతిరోపవృత్తి నీ
వాడినయంతఁబట్టు సహజార్థమ యర్థమహాభిలాషి వై
యోడినపన్నిదం ఓడక యుండినఁ జండినకోఁ దలంపరే. 39
- క. అరిపురము లభ్యచరములు, గిరికార్తుకకలనఁ గలన నెలిచిననమ్మన్
ధర నాటపాట నెలిచిన, నిరుపమసాహాసికమణివి నీకుం జడుపే. 40
- క. అని భయము దీర్చఁ దీర్చ మ, దనహంతకు నంతకుం బదంబునఁ బ్రహరిం
చినయధ్వరోపరంతకు, మునుకొని దండప్రజామములు చేసి తగన్. 41
- గీ. పూలనేసినవాని నిర్మూలపఱచి, కాలనేసినవాని హేరాశ మైన
లీలఁ గరుణించితివి దయాశీల నీకుఁ, జాల నపరాధి నంచు నాకేల వెఱవ. 42
- ఉ. ఓపరిమాత్మ సన్నతగుహోన్నత యున్నతలంపు లేల ల
క్షీపతిసేవ్యమాన మగుమీజగదదృష్టమూర్తిఁ గంటి నా
సాపము లోప మయ్యెఁ గడుఁ బాత్రచరిత్రుఁడ నైతి నింక నీ
శ్రీపదపంకజాతములు చేరుపవే కృప వేగ నావుడున్. 43
- కా. ఓహో నిల్చి పయోరుహాసనమలోత్తంబు సత్యాహత
వ్యాహరింబులు పల్క సాగితివి పా గాయెం జుమి నీ వరా
రోహిత్నము నీవు నైకొనక కోర్కున్మీఱఁగా ముక్తికాం
తా హేరాశసుఖంబు గోచరివు జూదం బాడితే దీనికిన్. 44

- ఉ. ఆడితి మున్ను బొంక నని యక్షవిచక్షణవృత్తి నేల బొం
కాడెద వాడకాడకు నలాసనవంశపయోధిచంద్ర నే
నోడినయంతె కాక మఱి యున్నపదార్థము లీయ నేర్తునో
పాడియె నీకు వేడెడ సరిపన్నిదగాండ్రు హసింప నియ్యెడన్. . 45
- వ. అని యనేకప్రకారంబుల నాతనితో మేల మాడి యిట్లనియె. 46
- ఉ. భూసురవంశపావన యపూర్వతరంబునుగాదు ముక్తికాం
తాసుఖ మేల కోరెదవు దానికి సందియ మింక మానుమా
దానుడ వీవు నాదివిజతామరసాక్షి గ్రహించి మానసో
ల్లాసము నొంది ముష్టులఁ దలంచుచు నుండఁగఁ గొన్నిచాళ్ళకున్. 47
- క. అని పలికిన విని భూసుర, తనయుఁడు సాష్టాంగ మెరఁగి తగ నిట్లనియె
న్నినుఁ గనినయంత ముక్తికి, ననుమానమె తెలియఁ జాల నైతిం జడతన్. 48
- మ. అపరాధంబులు పెక్కు చేసితి మహాహంకారకామక్రియా
విపులాంభోనిధిఁ గ్రుంకువెట్టి జడతావేశంబున న్నిమ్ము ది
వ్యపథోద్వృత్తినిఁ గొల్వ నైతిని మనోవాక్కాయకర్తంబులం
జపలాత్తున్ననుఁ బ్రోవ మీదయయ కా సాక్షాత్కటాక్షేక్షణన్. 49
- మ. నిలుపం జాలను నీశివాఖ్య మదిలో నిక్కంబుగా నీకథల్
బలుకం జాలను వాక్కులకె వెలయ నీపాదాబ్జసంసేవనల్
గెలువం జాలను దేహకర్తములు దుష్కృత్యాత్ముడకె నామన
శ్చలనంబు ల్దొలఁగించి ప్రోవవె శివా సద్భక్తరక్షాచణా. 50
- ఉ. దేవ మహానుభావ జగతీధరకార్తుక దుర్భవాపహ
మావరరోప భక్తజనమానససారసలోకబాంధవా
గోవరవాహ దుర్వినయకుంతితకాననదానపావకా
ప్రోవఁగదయ్యి మృత్యుహర మూర్ధుని నన్నొకకాశ్యపీసురున్. 51
- నీ. ప్రణవచృత్యభిరామ రామాసహితవామ, వామాహిరాద్దామ సామకామ
రజనీచరకిరీట రసజాసనకరోట, గగనగంగాజూట నిగమఘోట
యచరచరాధార యచలాధరాగార, నీరధితూణీర నిగమసార
దురితాభ్రవాతూల కరధృతాసమశూల, నాగాజినదుకూల నయవిశాల
గీ. దళితభవనైన్య యాదిమధ్యాంతశూన్య, హితజనశరణ్య సర్వలోకైకమాన్య
నిరుపమాగణ్య విస్ఫుటా నేకపుణ్య, సత్కృపానన్య దీనరక్షావదాన్య. 52
- క. జయజయ శర్వ సదాశివ, జయజయ రతిరాజవిజయ జయజయ మృత్యుం
జయ జయ మాం జయపాలా, జయశీలా సకలభక్తజనతాలోలా. 53

- ఐ. అని యనేకప్రకారంబుల నుతిండుచుఁ గరతలకమలాంజలీబంధప్రసిద్ధసిద్ధాంతానంస
వేదేప్యమానమాననుం డైయున్న యవిప్రప్రసూరుఁ బల్కాటు గారవించి దదాహ్లా
దంబగునల్లుగా నభయం బొసంగి పవఁపడి యమరలోకసాంద్రతరంగిణీంద్రచంద్రుం
డగునిందు నిస్తంద్రత నాలోకించి విరించిప్రముఖాంచితపదపంకజం డగుశంకరుం
డి బ్లనియె. 54
- క. వీనుము సుకేశ్వర భూసుర, తనయున కిపు డేను మెచ్చి తగ నిచ్చితి రం
ధను దాచికి సెల విమ్మ, వనజాసనకులవశేణ్యవర్ధను నెనయన్. 55
- గీ. అనిన విని పాకశాసనుఁ డామహేశుఁ, జేరి దండ ప్రణామము తేసి పిదప
నూరుజితరంధ కపివక్షోజమంధ, హాసితకరికుంధ యగురంధ కనియెఁ గాంచి. 56
- క. ఒనాతి యీమహేశుర, నూనునకు నభీష్టకామసురతక్రీడా
నూనసుఖ మొసఁగి రమ్మన, నాచలినాక్షియును మంచి దని మ్రొక్కి తగన్. 57
- వ. అట నుండె. మహేశ్వరుండును నిఖిలామరసమేతంబుగా సంతర్ధానంబుసేసె నమ్మ
హేశురసూరుండును నాదివిషన్నాకీరత్నంబు నవలోకించి చేరం జనుదెంచి విసుఫట
ప్రార్థాలింగం బొనరించి పునఃకృతపరీరంభనంబు న్వలయ వెలయుచుండి ర య్యి
రువురు. 58
- నీ. చందనమాలుఁమందారకేయూర, తిందుకాశోకమాకందికుంద
కేతకీవకుళకంకేళికాననసిప, తాలహింతాలజాతీలీవంగ
ఘనసారకదళికాక్రముకామలకనింబ, జంబీరబదరీరసాలసాల
ప్రముఖపుష్పితలస్ఫులితపల్లవిత, విస్తారభూమిరుహతతుల వెలయు
- గీ. నట్టితత్కాననమునందు నవ్యకీర, రవము లుప్పొంగ నిండిందిరములు మెలఁగఁ
గోకిలలు గూయ మృగములమూఁకడాయ, మరుఁడు సుమశరమున నిరువురను నేయ.
- క. ఉపవనమునఁ బోలి విహి, రవరవశు లగుచును దిరిగి రయమతి నతిర
త్యుపరితి సమరతి మతి మతి, నిపుణతఁ దెనఁగొనిరి చెలఁగు నేర్పులకొలఁదిన్. 60
- వ. ఇట్లుగణ్యపుణ్యలావణ్యతరకరకంకణఘృణఘృణత్కారనినాదంబు లెసఁగం గౌఁగి
లించుచు నిబ్బలేక నుడ్చి గొబ్బిన గుబ్బటిల్లుగట్టిగుబ్బల నురంబునం బొరయ నురుము
చుఁ గంధరాపరీరంభణంబుల మొగంబు మొగంబునం జేర్చుచుఁ దిగస్కృతకిసలయ
బింబాధరసరసమృదులసన్నాచరీధురీణామృతంబు లొలక మదనకదనదాహంబు దీర్చు
చుఁ పదిదరసుధారసంబు గ్రోలుచు రచనక్షతంబులు గావించుచు సంతకంతకు నెక్కు
డై విశితాంతదురంతలతాంతమార్గణగణాగణితాగ్నికీల లుద్ధతి నొలయింగ హు మ్మని
బిట్టోదవుతమకమ్మనఁ గ్రమ్మకొను బిగిచన్నిట్టల దిట్టంబున దిట్టంబుగ బెట్టెనయఁ
దెక్కుటిలునుజేఖిచితమహారజతకంచుకం బవియ నుట్టిపడునిట్టూర్పు లుల్లసిల్లఁ బయగ్గ

పారావారాంతరచలన్తంధరధరఁబుతెఱం గెఱింగించుమురువునఁ బెనంకుచుఁ గుచ
మండలనఖతృతార్థచంద్రోదయంబు లుప్పొంగ మందస్థితచంద్రికలు వెలుంగ స్వేద
కణతారకామండలంబు వెలయ నేత్రకువలయంబులు ప్రకాశింపఁ జివురామశయ్యం
బవ్వలించి యించుక నిదురించి మేలుకాంచి హస్తారుణోదయకిసలయంబులఁ గలితా
లకాంధకారంబులు కొలంగ న్నవరింప రసతోపణంబుల ముఖకమలంబులు వికసింపఁ
గంచుకో త్రరీయోదయరాగంబులు చక్కఁగాఁగఁ గుచకోకంబులుడాఁగ స్వేదకణనఖ
క్షతతారకాజ్జంబులుగ్రుంక మానసానందామృతానననిషేచనానంతరనిటలతట పూర్వ
దిగ్భ్రతకుంకుమవర్తులతిలకాజ్జబాంధవోదయానంతరంబులు.

61

1. ఆసుదతి ముదమెలర్ప ను, హీసురసుతుఁ గొగిలించి హితమతిఁ బలికెన్
వీసతి పుణ్యవతియొ నీ, తో సురతము నిరతిమెనయుఁ దొంటిఫలమునన్.

62

2. ఈతీరున సురతనయుల, చేతిను దనియంగ నెఱుఁగఁ జెప్పెడి దేమీ
రాతిరి పగలై పగలే, రాతిరియొ వెలయుచుండె రతిపరవశతన్.

63

3. మనసిజకేళికి భూసుర, తనయా నీసాటి రారు దలఁపఁగనేలా
యనరాదు గాని దాసులు, వినుమా నలకూబరాదివిజయవిశాలుల్.

64

4. అని దివిజకాంత భూసుర, తనయునిఁ గీర్తించుచుండెఁ దా మోహితయై
విను సుగుణవీవు గావున, నచుఁ బొగడితి వనుచు ననియె నాభూసురుఁడున్.

65

5. అపు డాద్విజుఁడును దివిష, చ్చపలాయతనయనఁ గూడి చనుదేఱఁగ నా
విపులారణ్యముచెంగట, నుపమాహూయమగుపురము నొక్కఁడు గాంచెన్.

66

6. కాంచి తత్పిట్టణంబు చేరం జనుదెంచి.

67

7. అచ్చట సుఖు లై వారు వి, యచ్చరరాడ్చోగ మెనయ నతులప్రార్థిక
బచ్చవిలుకానికేళుల, నిచ్చమెయిం జరపుచుండి రిరువురు వెలయన్.

68

== ఆశ్వాసాంతము. ==

8. ఘనఘన నవ్యనవ్య సితకంధరకంధర దానదాన వే
ధనధన తప్తతప్తకృతతారకతారకధామధామ వా
రణరణరంగరంగవరిరాజితరాజిత దారుదారు కా
వనవన ధీనధీనవృషవాహనవాహన సోమశేఖరా.

69

హలిని. గగనపురజిగీషాకాలమాటాన్నతోషా
నిగమశరసువేషా నేకపుణ్యప్రభాషా
యగణితఫణిభూషా హార్యచాపామనీషా
విగతసకలదోషా విస్ఫుటానన్యపోషా.

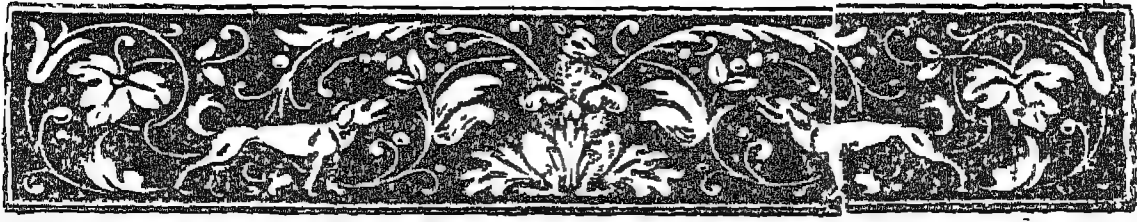
70

క. మోహజ్వరభైషజ్యస, మిహితకైలాసరాజ్య మేదురతేజా
జేహీయమానదానవ, బాహాధార్మజ్య త్రిదివపాలకపూజ్యా.

71

గద్య. ఇది శ్రీమత్కాళీవరప్రసాదలబ్ధ లబ్ధనర్ణవర్ణనీయకవిత్వతత్వశౌరేయపెదలింగనార్య
గర్భార్ణవపూర్ణమాత్రేయ గురువరాచార్యసదారవిందమిళిందాయమానమానస సకల
విద్యజ్ఞవిధేయ రుద్రయనామధేయప్రణీతం బైననిరంకుశోపాఖ్యానం బచమహా
ప్రబంధంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

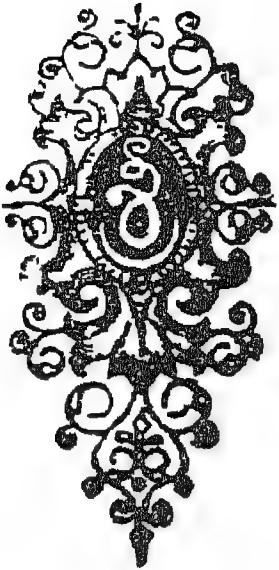

శ్రీ రస్తు.

నిరంకుశోపాఖ్యానము.

చతుర్థాశ్వాసము.

రమణీరమణీయవ

రీరంభన్నహవిస్సురితసాయక ని

ర్దారితనుమనస్సాయక

భూరికృపావేశ కందపురసోమేశా.

1

- గీ. అవధరింపుము తత్త్వవిద్యావివేక, దళితకామాదిరిపువర్గకలహుఁ డైన
పులహుఁ డిట్లని పల్కె నాభూవరేణ్య, శేఖరునితోడ వాక్యవైచిత్రి మెఱయ. 2
- క. ఆరీతి నతఁడు దివిను, న్నారీతిలకంబుతోడ ననువుగ సురతా
పారవ్యాపారిశ్రీ, పారిగభావమున శ్రాంతిపడి నెర్తించున్. 3
- ప. ఒక్కనాఁడు తనతోడఁ గ్రీడింపఁ ద్రిదివంబుననుండి నచ్చినయయ్యచ్చరలేమయాం
దానును విలాసార్థంబుగఁ బురంబు వెడలి. 4
- సీ. సరసీరుహనవీనతరసీధురి సపాన, భసలనుందరి గానభౌసమాన
మసమానసహ కారలసమానఫలవార, ససమాదరకుమారసమదకీర
మవనాదరణదారపవనాలసవిహార, భవనాగవిస్ఫారభవ్యహార
మవమానలవదూరపవమానసంచార, భవమాంద్యవిస్తార ఫణివిహార
- గీ. మంచితివిహంగమమురాజహంసచంచు, దళితఫలసారిజలపూరమిళితఫలిత
కలితఘనశాలినవశాలిఖండమంప, లావరణదీప్యమానముద్యాన మొకటి. 5
- గీ. చూచి యచ్చోటిమహిమకుఁ జోద్యపడుచు, ముత్తురంబుగఁ బూఁదే నెమునురు గురియ
నచ్చతరిగుచ్చములమీఁద నళులు గ్రమ్మ, దెప్పరం బగులేదీఁగెచప్పరమున. 6
- సీ. వదనచత్వరివిస్మత్వరరసజ్ఞారపో, నిద్రతానికూకలముద్రుజంబుఁ
గనకకకణఝణశ్కారసముత్పత, పంచాంగుళప్రియంభౌవుకంబు
మధురాధరోష్ఠసమంతాన్నిపీడనా, ధృత్యానకంపామితంపచంబు
నజ్ఞాతపూర్వరత్యోన్నత్యపునరుప, క్రమణయాచ్ఛానచోఢ్రంలిహంబుఁ

- గీ. గాఢసునితంబు నల్పి యక్కిమలముఖియు, నామహీసురతనయుండు చంతఁ జాల
నలసి నలయితేదిన్యాంబరామ్మతాంకు, లగుచుఁ దనుచేతలకుఁ దామె నగుచు నుండి.
- ఉ. జాతంగుంతలంబులు పొంగఁగఁ దువ్వుచుఁ జల్వపయ్యెదన్
దొరపుఘర్తించువులుఁ మాలఁగ వీవుచు వీడియంబుక
గూరపువాసన ద్విశలఁ బొల్పఁగ నించి మనోభవాహవా
దానికి గావిశారదుఁడ వామపురా యని తన్ను మెచ్చుచోన్. 8
- చ. యశ్చచ్చ గా నభోమార్ద్రంబురం జనునారదుం గాంచి యాచిగురుఁబోడి కితం
డి ప్లనియె. 9
- సీ. కారుణ్యనిసృతాత్రికమనీయతచయస్త్వి, చిగిరించె నా జటాశ్రీ దలిర్పి
నమ్మతమనీభావ మారఁగ నొప్పువిభూతి. భవళితాంగమలేచి దివిఁ జెలంగ
పాస్తాంబుజంబుపై నాడుపట్నదపరం, పర నాఁగ రుద్రాక్షమాల సునర
సముంచితానందజలధి ఘూర్ణిలుమాడ్కి, మారుతాహతిచేత మహతి మ్రోయ
- గీ. ప్రకటతేజోవికేషంబు చాలసూర్య, సృష్టి గావింప నయనసంతుష్టి గాఁగ
నరుగుదెంచుచు నున్నవాఁ డప్రప్రీతి, నీతఁ డెవ్వఁడు దివిజపూర్ణేందువదన. 10
- క. అని యడిగినభూసురులకుఁ, గనునన్నయొనర్చి దేవకాంతామణిగఱున్
మునికుంజరుం డెఱింగెను, తను రంభగ నతని విప్రతనుజాతునిగన్. 11
- ఉ. భూసురపుంగవుండు మునిపుంగవుఁ గన్గొని యీతఁ డెవ్వఁడో
కా సురకాంత యంచుఁ బలుకం గనుగీతె స్వనామగోపనే
చ్చాసముదీర్ణతన్ దివిజసంయమియన్ దెలిసె న్రతోత్సవా
భ్యాసుల సంతతోక్తిపరిహాసుల వారిలనార్తకర్తముచి. 12
- వ. ఆపుడు నారదుండు తనచునంబున. 13
- క. ఇది నాఁబునండి యీతని, మదన క్రీడావిశేషముధురిమగుణసం
పన వీడి రాదు నిర్జ్వర, సవనమునకు ధాత్రి విడిచి సతతము నారా. 14
- ఉ. ఉండిన నుండనీ యితనియొద్ద మనోభనకేళిలోల యై
‘దుండగ మన్న నెంత యిడిదుర్గుణమాషితి గాక మా కయో
నంద మనంగకాదె వెనఁ దానును వాఁడును ఎచ్చి కైతవో
ద్దండత మాపఁగాఁ దగు నె తాపసముఖ్యులతోడ దుష్టతన్. 15
- కా. కానీ దీనికిఁగా నొకానొక ప్రసంగం బింద్రునొద్దన్ ఎన్నో
నూనాప్రధీనుఁ డెప్పి కొంతకిలహంబుం డెంచఁ జోటుండఁగా
నానాఘోషుల కేగ నేటికి నృథా నాకింబు చేరం జనం
గా నిట్టిప్పుడె చేళ యురీచుఁ దనియె న్నాతూహలాభ్యున్నతిన్. 16

- ప. అంత నక్కంతాతిలకం బాతనితో ని ట్లనియె. 17
- ఉ. ఎక్కడివాడె పోయి యొకయింత యెఱుంగవు బుద్ధికాశలం
బెక్కడ కేగె నాలుకపయి న్నువుగింజయు నానపట్టి బ
ల్లక్కరి నారదుం డతఁడు దైవతమార్గమునందు నేగఁగా
నక్కట నన్నఁ బేర్కొనితి వాతఁడు విన్న ననర్థమొందజే. 18
- క. ఆతఁడు విన్నప్పుడె పురు, హూతుఁడు వినుటయును బుద్ధి నూహింపు శచీ
నేత వి నె నేని వెత యగు, చేతయె కాఁ బెలిసికొనుము సిద్ధము గాఁగన్. 19
- గీ. మనము చేసినసుకృతసంపద నతఁడు, విచక పోయిన బ్రదికితి మనఘవర్య
విన్నయప్పుడె యొకకీడు వెదకుఁ గాని, మాని వెట్టితంత్రంబుఁ గానలేఁడు. 20
- క. ఆమాట విని యొకించుక, భూమిపతి నవ్వి మానిపుంగవ కరుణా
ధాముఁ డగు నారదునకే, భామామణి యింతి యేల భయపడియె నొకో. 21
- ప. అని యడిగిన ధర్మశీలునకుఁ బులహుం డి ట్లనియె. 22
- సీ. దివిజకాంతామణి యవనీస్థలంబున, కరుదెంచు టపరాధ మాన కాన?
యదియునుంగాక మోహవేశమున మర్త్యు, ననుభవించుట నేర మాన కాద?
యింతమాత్ర మె చాల కేప్రార్దు వానికి, ననుకూల యకాట తప్పొన కాద?
యది కారణంబుగ నమరేంద్రు నేవకు, నరుగమి యాగడం వొన కాద?
- గీ. చూడుమా యెన్నివిధములఁ జూచికొన్న, రంభయెడ దుండగ మె ధరారమణవర్మ
యది యెఱిఁగి చేరరాదయ్యె నమరమాని, కొండెగానితనానకు గురువు గాన. 23
- గీ. భూసుపర్వున కొకనాడె పోయి కౌఁగి, లిచ్చి రమ్మని పంపినాఁ డింతె కాని
సంతతము వానితోఁ గేళి సల్పుమనుచుఁ, బనిచెనే తన్ను లోకైకభర్త యైన, 24
- క. ఈమాటలు ముని దివిజ, స్వామికి వినిపించెనేని జననాథ యతిం
డే మని శాసించునొ యని, యామానిని యతిని కంత యలికెం జుమ్మి. 25
- ప. ఇది యిట్లుండె నట నారదుండు చని యెదుట హాహాహూహూముఖ్యవిఖ్యాత
గాయనగేయనవీనమాధురీఘురీతరంగనినదాయమానమేనకాద్యస్సరసిపాత్రవిచిత్రకంక
ణగుణగుణతాక్రరచామికరమేఖలాకింకిణీఘశఘశనూపురకలకలధ్వనులచే సంతసిం
చుచు సంతతవందమానత్రయస్త్రింశతోక్తిరేవతాసంసేవ్యమానుడై రత్నసింహాస
నంబున నాసీచుం డై యున్నసహస్రలోచనుం గాంచి నిలిచి 26
- క. మునినాథుఁ గాంచి సురపతి, ప్రణతసమారాధనార్ఘ్యపాద్యాదివిధు
ల్వినయమున నొసఁగి యర్హా, సముఁ గూర్చుండ నొనిచి సలలితబుద్ధిన్. 27

- క. మునియనుమతిఁ దానుచితఁ, సనమునఁ గూర్చుండి సత్ప్రసంగంబున నో
యనఘాత్త యెచటి కరుగుచుఁ, జనుచెంచితి రీటుకు నాదుజన్మఫలమునన్. 28
- క. అన విని ముని దరహాసితఁ, ననమున సురలోకనాథ నానాదిశలం
జని భువిని జిత్ర మొక్కటి, గని వచ్చితి మీకుఁ దెలుపఁగాఁ బనిగలనై. 29
- క. మునినాథ యేమిచిత్రము, గనుగొంటివో యానతీయఁ గవవే యనిన
న్వినవోయి నముచిసూచన, యనిమిషతరుణీలలామ యపనీస్థలిఁగోన్. 30
- క. అలనాటనుండి ద్విజునిం, గలగొని యిట రాక యుండెఁగా దానికి నా
యిలవేల్పే యిలువేలుపు, బలభేదన యేమిచెప్పఁ బనియున్న దిఁకన్. 31
- క. సురతనయులసురభోగము, నిరసింపఁగ వింటి దాని నేమనఁ గల మో
సురనాథ నిన్న యనవలెఁ, బరిపాలన యిట్లు చేయఁ బఱపితి వసుచున్. 32
- గీ. కాన నీభోగసంపద ఘనము లిచట, సొంపు పెంపును రంభకు నింపు వుట్ట
దనుచుఁదోచుచు నున్నదోయనిమిషేంద్ర, మానవులమీఁదియధిక సమృద్ధము చూచి.
- చ. మనలకూబరాదు లవమానము నొంచెద రిందు నాఁడె యో
యనిమిషలోకనాథ యది యాధరణీసురపుత్రుతోడ నా
డినవెచనంబు లెల్లఁ బ్రకటింపను నట్టివి బైట పెట్టఁగా
మునులకు మాకు నేల పిను మోహముగా కద్ది దానిపాప మే. 34
- చ. అన విని వజ్ర మండిపడి యకా చవు నారద యద్దురాత్తురా
లనిమిషలోకభోగభరి వల్పుముగాఁ దలపోయ కున్న న
మ్మనుజుని బాయ కున్నె బళి మంచిది దానికి నేన గర్వముం
దెనిచితి నిన్నినాళ్లు నిఁకఁ బెద్దటికం బొకయింతి కుంచెదన్. 35
- ఉ. ఓమునిసార్వభౌమ సరసోక్తుల బాపనిమిండగాని
నే మని నింద నేనె జగదీడితిరూపవిలాససంపదు
ద్దామశరీరులం ద్రిచశధామాకుమారుల లంజసాని నే
జ్ఞో 'మనస శ్శునాం ఘృత మరోచక' మన్నలు కాచరించునే. 36
- నీ. యజ్ఞతంత్రములందు హవిరన్నములచేతఁ, బుంభీభవించినపొట్టకౌర్వ
జగదేక సౌందర్యచాతుర్యములచేత, దుర్వారతర మైనగర్వరేఖ
సురతనూజులతోడిసురతసంసర్గచేత, గంచళించినమహానందగరిమ
నిపుణత దిపించునృత్యనై ఖరచేతఁ, బెంపాపహించినపెద్దటికము
- గీ. సరససంగితసాహిత్యపరిచయమును, బ్రభువు చెందినబహుమానపాటవంబు
కొంతి దివ్యులలోపలఁ గొఱివెడలఁగఁ, నొఱితి వేయింతుఁ గను దీనికొఱుదాని

వ. అని పల్కు నవసరంబున.

38

సీ. మోవిపైఁ గనిపించుములునాఁడిపలునొక్కు, లొగిఁ జిన్నికెంపులసొగసుఁ జూపఁ
జెక్కులపై జాఱి చెదరుకుంతలములు, మకరికాపత్రంపద వహింప
జిగిగుబ్బచన్నులఁ జిలులుగందపుసరు, బ్జిలుఁగుఁ బయ్యెదలోనఁ జెంగలింప
నలువొందునునుమేని నవవిఖాంకురములు, బాశేందురేఖల పస హసింప

గీ. జాణుఁగొప్పన ముడిచినజాజివిరుల, తావి తనతోడియచ్చరతిలిగుఁబోండ్ల
కైశ్యకల్పప్రసూనసౌగంధ్య మడఁప, గంభ చనువెంచె దేవతారాజసభకు.

39

గీ. వచ్చి భయభక్తు తెసఁగంగ వాసవాదు, లైనపెద్దల కొకపాటి యాననంబు
వంచి మడిసందులను హస్తవారిజంబు, లిడ యొకించుక వెనుక నేగి నిల్చె

40

క. తనజాడ లన్ని యచ్చటఁ, గని వచ్చినయట్టిహానికంకీరవు న
య్యనిమిషసంయమిఁ గని య, య్యనిమిషలోచనకు హృదయ మట్టిట్టయ్యెన్.

41

ఉ. అప్పుడు వాసపుండు కడు నాగ్రహ మొప్పుగ నత్తలోదరిం
దప్పక చూచి నిన్ను వసుధామరసూతికిఁ గొంగిలిచ్చి నే
నప్పుడ ర మ్మటంటి హరునాజ్ఞ యలంఘ్యము గానఁ గోర్కి మై
నెప్పుడు వానితోడ మది నిష్టయు సల్పుచు నుండు మంటి నే.

42

క. ఏమీ వరచామికర, భూమిధరికటకీకుంజపుంజక్రీడా
సామీచీమము మానవ, ధామవిహారింబుఁ బోలదా దుష్టుచుతీ.

43

గీ. చంచలింప కిట్టి సాహసకృత్యంబు, చేసినావు గాన నోసి పోయి
భయదరూప మైన పాషాణ మై పుట్టు, పల్లవుఁడు వసించుపట్టణమున.

44

క. అని శాప మొసంగిన య, య్యనిమిషవిభుఁ జూచి రంభ యత్యంతభయం
బుఁ సాగి మ్రొక్కి కరుణా, జనకంబుగఁ బలికె నముచిసంహారకుతోన్.

45

ఉ. ఈమహనీయశాపమున కెయ్యది యంతము చెల్ప వయ్యయో
యామరలోకనాథ సదయంబుగఁ జూడఁగదయ్య యోశచీ
వామదృగీశ నాకలుషవర్తన మెన్నకు మయ్య యోసురి
స్వామి యటంచు వే వగల సన్నతి నేసిన నార్ద్రచిత్తుడై.

46

క. రమణీ తప్పదు నావా, కృము పాషాణశ్వ మొందు మదియెన్నటికిం
దుమురై ధర్మణీస్థలిఁ బడు, నమరింగ శాపమును నాటి కింతము నొంగున్.

47

వ. పొమ్ము ధరిత్రినిం బుట్టు మని నియోగించి కొలువు చూలించి శశీకాంతుఁ డంతః

* పురంబున కరిగె సురగరుడోరగాదు లండలుఁ దమ నివాసంబులకుఁ జనిరి తదీయ

విద్యేషీణు లగుకలభాషీణులు కొందఱు సంభృతానందులై గృహంబున కేగిరి తదీయ
 యులగు చకోజములు గొందఱు వందురుచు వెంటఁ చనుచెంచి రప్పుడు
 రంభ మభితారంభ యై వారల మగుడించి పుడచు కేతెంచి నిరంకుశునిం గాంచి
 శోకభరం బాపలేక.

48

చ. జుజుమభీరకేచసుమసాయమముందఱ మందరామరా
 చలపరిమాణ మైరజిగిచ్చన్దవ యూర్పులఁ బిచ్చలింపఁగా
 నాలవక యేడ్చే గాదతంశోకతబాకము చాల నిండి రెం
 దులుకులఁ బాఠెనో యుగ నశ్రుకణంబులు జాఠఁగన్నులన్.

49

ఐ. ఇద్విధంబున నిష్కటిలు నెవ్వల నేడ్చునభూమణిం జూచి యతం డి ట్లనియె.

50

జ. నెరయ విషాదహేతువుగ నీతెలిగన్నుల నశ్రుబిందువు
 ద్దొరఁగు యెటుంగ మెచ్చుడు మతూహలకారణబాష్పజాలము
 ల్గురిముకః కాని నేడు కనుఁగొల్కులవెంబడి నశ్రుపూరము
 ల్బుజువలు గట్ట నేడ్చెనవు వారిజగోచర యేర్పఱింపవే.

51

జ. తలఁపున మాబలం గ్రయలఁ దామరసేక్షణ నిన్నె కాని యే
 పాలఁతుల నొల్ల నీనిజము పుష్పశరాసనుఁడే యెటుంగు మొ
 క్కలముచ నున్న నేరము లొకానొక నాఁడును జేయ వీయెడ
 ద్దెలియదు శోక హేతువు విసేలశిరోజ యెటుంగఁ జెప్పవే.

52

క. అని యడిగినభూసురునకు, సరిమిషవేశ్యాలలాను యాద్యంతంబు
 నిర్విచించి మగుడ నేడునఁ, దనదుప్పటి మొగము గుడిచి తగ ని ట్లనియెన్.

53

జ. ఇంతె కదా లతాంగి మఱి యేమొ యటంగు విషాద మొందితిం
 జింతిల నేల యిప్పునికి కీఘ్రమ శాపవిముక్తి చేసెదన్
 జంతొనరింప కీక్షణమ తొవయి నిల్వము భీకరంబుగా
 నెంతయు నిష్కరింబుకడ నేనె యెటుంగుదుఁ బై విచారమున్.

54

చ. అన విని శుష్కహృదనాంబుజ యై సురకాంత ఎల్కు నో
 యనుపమరూప నీమహిమ లట్టివ యహఁగద శాపమోక్షణం
 బొనరఁగ నెల్లు చేసెనెనొకో యొకయింత నచింపరాచె నా
 మనము విషాద మార్ప యొకమాటకు నంటివో లేక తద్యమో.

55

న. అని పల్కిన నతండు.

56

గీ. అతివ మాట యొకటి యిప్పుల నొనరించు, చేత యేది యైనఁ జెప్పు నేల
 మాటకన్నఁ జేత నుట్టు గానున్నను, జేత ననుసరించి నెలఁగ వలదె.

57

నీవీమాటకు సందే, హావిర్భావంబు నొంద కబల కళోర

గ్రానంబై పుట్టుము నా, నావెలఁదియు నట్లు చేసె నాపురముకడన్.

53

క. శతతాశదఘ్న మగున, య్యతుల గ్రావమ్ముఁ జూచి యప్పుడు భయసం
గతు లై యాశ్చర్యసమా, యతు లై గజగజ వడంకి రచ్చటిజనముల్.

59

క. అదిరా యాన్నత్యభరం, బదిరా విస్తారగరిమ వీక్షింపఁగ ని

ట్లదిరా కాత్యగుణం, బదిరా యిది కొండ గాక యశ్శమె తలఁపన్.

60

శీ. అస్త్వాదులతోడ నాకృతి దాల్చిన, భాగ్యదేవతయొ యీప్రస్తరంబు

కాక లోకం బెల్లఁ గబళింప వచ్చిన, యాదిశక్తియొ యీమహాదృష్టు

బలిసద్గంగ్రంభంబు వెలువడి యెగసిన, యురగేంద్రుఁడో యీదృష్టోపలంబు

దుస్సహానిలగతిఁ దునిగి రాలినకాంచ, నాద్రిశృంగంబొ యీయశ్శరాజ

శీ. మీసమున్నతశిల నీరజాసనాండ, సదనసంస్థాపితోజ్జ్వలస్తంభ మొక్కొ

యీభయంకరపాషాణ మినజబాహు, దండకలితసముద్దండదండ మొక్కొ.

61

౪. అని యనేకప్రకారంబుల వితర్కించి యిది మహాదుర్నిమిత్తంబు గాని వేఱొందు

గాదని నిర్ణయించి నిజనివాసంబుల కరిగి రంత దైవవశంబున.

62

శీ. మందరధీరుఁ డన్యన్యపమర్దనుఁ డాపురమేలురాజు శ

త్రుందముఁ డొక్కనాఁడు పరితోషభరంబున మంత్రులెల్లఁ జూ

డం దగ దన్న మానక హఠాత్తు హయోత్తమ మొక్కఁ డెక్కి వ

చ్చెం దురుసీలు కొన్ని తనచేరువ రా నుపలంబుఁ జేరఁగన్.

63

౫. చనుదెంచి నయనగోచర, మును వాగ్గోచరము గాక భువనాద్భుత మై

తనరుబలుతాయిఁ గనుగొన, జననాఘనిమది కొకింత జడుపుదయించెన్.

64

౬. అపు డవ్చో నొకరావిచెట్టున మనోజ్ఞాకారసంపత్తికి

న్విపరీతం బగుబ్రహ్మరాక్షసుఁడు నుద్వేగాతిరేకంబున

న్నృపచూడామణి నావహించె సచిపు ల్నిర్విణ్ణు లై చూడఁగాఁ

జపలాత్తుం గనిపెట్టి యుండుఁ గద యస్వాపంబులై యాపదల్.

65

౭. ఒకలాగున మాటలు తొక, తొక లై వెడలంగఁ జొచ్చె దుడిదుడి నెందే

నొకఁడ చనఁ దొడఁగెఁ గన్నులు, పెకలించుక చూడ సాగె భీతి దలిర్పన్.

66

౮. స్వప్నంబునం దైనఁ జాపల్య మెఱుఁగని, సార్వభౌమునకుఁ జంచలత తోఁచె

నేకాంతమున నైన హెచ్చుమాటలు లేని, నసుధేశతిలకంబు వదరఁ జొచ్చెఁ

బరిహాసమున కైన దరహాస మొందని, నరనాథుఁ డూరక నవ్వఁ బూనెఁ

దలిరాకుఁబోఁడులొద్దను వికారము లేని, ధీరుం డహేతువికారుఁ డయ్యె

సూక్ష్మతమె కాని నాలుకఁ జొనుపనట్టి, నాయకాగ్రణి దబ్బణిల్లాయ సాగెఁ

బసిఁడిసమ్మాళిగలులేక సాద మిడఁగ, భరముపడురాజు బరిగాళ్ళఁ బఱవ సాగె.

67

- క. ఆప్షాదు మంత్రులు కార్యము. యజ్ఞేగదా యనుచు మెల్ల ధరణీనాథున్
గప్పక చని రంతఃపుర, మెప్పుడు చేరెనమె యనునునీష దలంకన్. 68
- సీ. కాలరత్నముఁ బట్టఁగడఁగుమాంత్రికులు నా, నొడిసిన నొక్కింత యొడియఁ బాటి
వరమదేహముఁ గట్టఁ జనెడుమావతులు నాఁ, దిరిగిన వెంటనే తిరుపుగట్టి
తీవ్రప్రవాహ మీఁదెడువీతకాండ్రు నా, వెలిబోక కాక వెంబడిన పోయి
చిచ్చాఘాతాఁ బోవు చేర్చవచ్చుములు నాఁ, జూతుకు దాఁకినఁ బోక మఱియుఁ గదిసి
- సీ. యొకవిధంబున మంత్రులు యుక్తిచేత, బ్రహ్మరాక్షసనిర్వేశభరసుదుర్ని
వారబహువిధచేష్టావికారశూరు, రాజవరుఁ దెచ్చి రంతఃపురంబుఁ జేర. 69
- సీ. తోడుకొని వచ్చి యన్యులు చూడకుండ, నొక్కయేకాంతగృహమున నుండఁ జేసి
పదిలముఁ గావలులు వెట్టి వెడకివెడకి, మాంత్రికులఁ దోడితే నహమ్మతిని వారు. 70
- సీ. ఎంతమాత్రం దిది యీక్షణంబున లేదు, బంతి గావించెదఁ బ్రజ్ఞ మీఁటఁ
బూనిక నప్పటి పూరి మంత్రించెనేఁ, పొమ్మన్నఁ బోదె యీభూమి వెడలి
మాతుము గా పోవు జేతాళుఁ డైనను, నాపేరు విన్న నిన్నాళ్ళదాఁక
దాని కేమాయె నెందాఁక నాలస్యము, తెప్పింపుఁడు విభూతి తేటగలది
- సీ. యనుచు నొకనాఁడు నొక్కొక్కదానికముగను, నించుకటుమించుగాఁబంతగించుకొనుచు
దశదిశాబంధము చేసి ధరణీనాథ, శేఖరునిఁ జేరి మాంత్రిక శ్రేష్ఠు లధిప. 71
- సీ. నరసింహము జపింప నరసింహము జపించు, నాదిదై రవమున కదియె నుడువు
శతరుద్రయముఁ బూన శతరుద్రయముఁ బూను, హనుమజ్జపంబున కదియె చేయు
నీలకంఠముఁ బల్కు నీలకంఠముఁ బల్కు, నంబా స్తవంబున కదియె నెఱపు
శ్రీరామముఁ బఠింప శ్రీరామముఁ బఠించు, నష్టాక్షరిని నెన్న నదియె యెన్ను
- సీ. వీరభద్ర మెన్న వీరభద్రమె తెచ్చు, శరభ మన్న నదియె సంగ్రహించు
మనుజనాథ కడమమంత్రంబు లాబ్రహ్మ, రాక్షసులకు నీళ్ళు ద్రాగినట్లు. 72
- క. మొదలఁగడుఁ జారుపస్థితి, తుది నేమియు లేక జనులు దూషణ నేయన్
గమపులు కదుపులు గట్టుచు, మది లజ్జాపరతఁ జనిరి మాంత్రికు లధిపా 73
- సీ. పతిహానికమాళి యనిపించు నొకవేళ, నొకవేళ శుష్కతార్కికత నెఱపుఁ
పాణినీయపుఁగిక్కి. వాదించు నొకవేళ, నొకవేళ వేదాంత ముపచరించు
శ్రోత్రియాగ్రియవృత్తిఁ జూపించు నొకవేళఁ, నొకవేళఁ గడుజ్యోతిషికతఁ దనగు
సంగీతమాధురి చవిదెల్పు నొకవేళ, నొకవేళ సుకవితాయుక్తి వరలుఁ
- సీ. జరువు నొకవేళఁ గావ్యము ల్లరసఘణితి, నుడువునొకవేళ మంత్రము ల్నూర్లు వేలు
సామవేదిము నొకవేళఁ జరువుచుండుఁ, బ్రతిభమీఱఁగ నాబ్రహ్మరాక్షసుండు. 74
- ప. ఇట్లు సకలమంత్రంత్రసంబులకు నసాధ్యంబై యాబ్రహ్మరాక్షసావేశంబు సంస్తంభిం
పక విజృంభించులాగు చూచి ప్రధాను లెల్ల నాత్మగతంబున. 75

- ఉ. మొత్తంగఁ జొచ్చె గౌరవసమున్నతి వాయఁగ భూతవైద్యులం
దొత్తుల మొత్తినట్లు కడుదుర్భరభావము నొంది భూమిపా
లోత్తముదేహముం బడలె నున్నను గార్యము లే దిఁక నివ్వే
కోత్తరబుద్ధిఁ జెప్పఁ డొకబుద్ధివిశేషము పెద్ద లందఱున్. 76
- వ. అని వితర్కించుకొను చున్నసమయంబున. 77
- గీ. బ్రహ్మరాక్షసువార్త నిరంకుశుండు, విని మరుత్కాంతశాపంబు వెడలఁ ద్రోయ
నిదియె తటి యంచు వచ్చె భూమిశమంతు, లున్నపనిలేక చింతించుచున్నకడకు. 78
- క. వచ్చి ననుస్కారం బని, యవ్వోఁ గలపెద్ద లెల్ల నాదరమునఁ జో
టిచ్చి వసింపఁగఁ జేయఁగ, నచ్చతురాననకులీనుఁ డనియె నృపాలా. 79
- ఉ. దుందుడుకాఱ శాత్రువులదోర్బలసంపదఁ జక్కుచేసి ధా
త్రిం చినబాహుపీఠమునఁ దిన్నచనంబుగ నిల్పి భోగసం
క్రందనుఁ డై ప్రజ ల్వాగడ రాచటికం బొనరించునట్టిశ
త్రుందము నంతవానికిని దుష్టపుదైవము కీడు దెచ్చెనే. 80
- గీ. సత్యసంధులఁ జేర్చునసత్యవరులఁ, ద్రోచు ననఘుల రక్షించు దుష్టకర్త
గల్గువారల శక్తించు ఘనులఁ బెంచు, హీనులను ద్రుంచు డయ నిట్టిన్యపతి కలఁడె. 81
- వ. అని యనేకవిధంబుల మనుజునాథు వర్ణనము చేసి పిదప 'దైవంబుఁ దిట్టి తలంచిన
నా కొకదైవలీల గల దంచుం బల్కి మెల్లన శరీరంబు గగురుపాడవ. 82
- మ. ఒకనిట్టూరుపు పుచ్చి కన్నుఁగవ నీ రుప్పొంగఁగా నావలిం
చి కరాబ్జంబులు మీఁది కెత్తి తనుయష్టిం గంప మేపాఱ నిం
చుక యాలాపము చేసి వెక్క సముగా శోకించి శోకించి వేఁ
డుకొనంగా నొకకొంతనేపునకు నాటోపంబు సంధిల్లఁగన్. 83
- గీ. ఇపుడు పుట్టినపాపాణ మెల్లఁ గొట్టి, తుమురుగాఁజేసి ధరణిపైఁ దూరుపెత్త
రాజుఁ బట్టినయా బ్రహ్మరాక్షసుండు, విడుచుఁగాని మఱేమిట విడువఁ డనిన. 84
- క. ఇదియకా నిది గా దనియెడి, సదమలబోధంబు లేక సచివావళియా
నిది మంచికార్య ముచు, న్నది నెన్న విపత్తి మతికి మతికిం బొందెన్. 85
- గీ. రాయి దిగులంగఁ గొట్టిన రాజునొడలి, బ్రహ్మరాక్షసుఁ డేగునే పార్థివేంద్ర
ధరణిపైఁ 'బృష్టతాడనా ద్దంతపతన', మనిన పరిహాసవాక్యము సార్థమయ్యె. 86
- వ. ఇట్లు నిశ్చయించి వారు సకల భూప్రజల రప్పించిన. 87
- క. శతతాళదఘ్నుచుగున, య్యతుల గ్రావంబుఁ జూచి యఖిల గ్రామా
గతులై నమానవులు తమ, శ్రుతసాధనవిధులచేతఁ జూర్ణము సేయన్. 88
- సీ. గబ్బిగుబ్బలమీఁది కస్తూరికాపంక, మాణిముత్యైచ్చఁజేర్ల నంటుకొనఁగ
జాళువాబంగారు జలపోతనుచ్చుపై, నొడిదారములకాంతి జడికొనంగఁ

- గులుకుఁ జెక్కులలోన గురివెందతాటంక, నోమలు దాఁగిలిమ్మచ్చులాడ
నుడురాజు చెంగట నున్న రోహిణిమాడ్కి, మోముపై ముంగరిముత్య మలరఁ
గీ. కాలఘనకల్పకైతికాకల్పకల్ప, పుష్పగంధంబు దిక్కుల బుగులుకొనఁగ
వెలఁదిపాషాణమార్గంబు వెడలి నాఁడు, కడలిలోపలఁ బుట్టినక్రమము దెలిపె. 89
- వ. ఈరీతి నన్నాతి రాతిపాడి వెడలి విలిచిన సకలజనంబులు తమమనంబుల. 90
- సీ. జొటజొటఁ గురియునో జుంటితేనియమోవి, నొదవునో జాబ్బిల్లికొదచు నుదుట
విసరునో శృంగారరసవృష్టి కొప్పునఁ, దొలఁకునో యమృతంబు పలుకులందు
రాలునో కుముదపత్రములు చూపులయందు, వెడలునో సింగిణివిండ్లు బొమల
వెళ్ళఁబెట్టునొ పూర్ణవిధుకాంతి మొగమున, దిగపారునో పైఁడితెలివి మేన
గీ. వెడలఁ బొంగునొ చెక్కుల విమలరత్న, దర్పణద్యోతెనిగనిగల్ తఱచు గాఁగ
జోడుకూడి చెలంగునో చూడఁ జూడ, గబ్బిగుబ్బలఁ గోడెజక్కవలకచలు. 91
- ఉ. గుత్తిపు గుబ్బలాడి సుమకోమలి ముద్దులగుమ్మ మల్లిపూ
గుత్తి మెటుంగుదీఁగె లతకూన మనోజురవాళి జాళువా
ముత్తైపుఁగోల చంద్రకళ మోహనమంత్రము కాంతిరాశి యీ
పుత్తిడిబొచ్చు యేకరణిఁ బుట్టెనొకో యుపలంపుధూళిలోన్. 92
- సీ. జలుఁగుఁబయ్యెద జాఱఁ జికిలిగుబ్బలకాంతి, దిగపార దిశ లెల్లఁ దెలివిపఱప
నలవోక గాఁ జూడ నసమాస్త్రనిశితమా, ర్గణపరంపర లొక్కరాశిఁ బడఁగఁ
గరపంకజము లూఁపఁ గనకకంకణఝణ, నాదసంపద గుమానముగఁ జెలఁగ
బ్రతిపదంబున నూపురఝళంఝళవిరావ, మున మూఁగఁబడి హంసములు దొలంగఁ
గీ. వసరు చాతుర్యధుర్యసౌందర్యరేఖఁ, ఏగిలి వీడనిచూపుల మగిడి డిగియ
రాక మర్త్యుల వెంటాడి రా ననుర్త్య, నీరజాక్షి నిరంకుశుఁ జేర వచ్చె. 93
- క. చనుదెంచి వచ్చి నిలిచిన, వనజేక్షణఁ గొఁగిలించి వసుధాసురనం
దనుఁడు నయనాంచలాశ్రులు, కొనగోరఁ దొలంగ మీటుకొనుచుం బలికెన్. 94
- క. చాకై లోకై కస్తు, త్యాకారము తాతిలోన నణఁగించి మనో
వ్యాకీర్ణశోకభరమున, నాకులపడి యుండవలసె నొ తరళాక్షి. 95
- వ. ఆన విని యయ్యరవిందదగ్గాయతాక్షి భూసురనందనున కి ట్లనియె. 96
- సీ. నలునకా శనిచేతియలఁత హరిశ్చంద్ర, మహిపాలమాళికా మాలకొల్వ
రోహిణీభర్తకా రాహుచేఁ బడుపాటు, పంచసాయకునకా భస్మ మగుట
వనజసంభవునంతవానికా తలఁపోక, షాకశాసనునకా బ్రహ్మహత్య
యరవింద నేత్రునకా బోయిచేఁ జావు, హరునకా భిక్షాటనావస్తకి
గీ. ఘనుఁడు రామచృపాలునకా తలంప, నుత్కిటం బైనపత్నీవియోగదుగ్ధి
మెంతవారికిఁ గాని మహీసురేంద్ర, కర్త మనుభవనీయంబు గాక పోయె. 97

- క. ఆపద లెవ్వరికైనన్, బ్రాపింపక పోవు వానిఁ బాపఁగ మిగులన్
బ్రా పగుచుట్టము గలుగుట, పో పుణ్యవిపాకఫలము భూసురవర్యా. 98
- ఉ. ఆపదకై నబంధుజన మక్కఱదీర్చుధనంబు రోగమున్
బాపఁగఁ బాలునొషధము పాపవిముక్తినిఁ జేయుపుత్రుఁడున్
గోపమడందుతెల్వి బుధకోటికి మెచ్చగువిద్యదీనసం
తాపముఁ జూడలేనిదయ దై వవశంబునఁ గాక కల్లునే. 99
- గీ. నాకు నినువంటి వినయనిర్ణయధురీణు, పొందు గలుగంగఁ గాదె యోభూసురేంద్ర
పాకశాసనద త్తశాపము దొలంగె, ఎరితరం బైననిర్జరత్వంబు గంటి. 100
- క. అని పలికి ధారుణీసురి, తనయాగ్రణి పూర్వమైనదయ తప్పకుమీ
నిను మఱవ నేనె వత్తున్, గనియుం గనకుండఁ గా నొకానొక వేశన్. 101
- చ. వినయగుఱోత్తరుండవు వివేకసమగ్రుడ వార్యకోటిలో
ఘనుడవు నీతిశాలి ఎది గాక మనోహరమూర్తి వెంతయున్
ఎనితకు నిన్నువంటిమగవానికవుంగిలి గల్లుటల్ మనం
బునఁ దలపోయఁ బూర్వకృతపుణ్యవిపాకము గాక కొంచెమే. 102
- క. తనువుం దనీవుం గూడుట, ఘనతరసంసర్గఫలము గాదు తలంపన్
మనముకొ మనముం గూడుట, యనుపమసంసర్గమహిమ యెనిసురేంద్ర. 103
- క. అది గాక మనకు మదియుకొ, మదియుగ గలసినది యింక మఱపులు గలవే
ముద మొదవఁ బోయి వచ్చెదఁ, ద్రిదివంబున కనుచు రంభ దివికిం జనియెన్. 104
- సీ. చామర గ్రాహిణీస్వర్ణ కంకణఘట, త్కారపోషితనటీకటకనినదుఁ
దనులతాముకుశ మేధావిధాయక సౌర, గాయక గేయసంకలితపులకు
ధవళసారసలసత్క సారమతికార, జాంబకాంబుజసహస్రాంచితాంగు
నర్ణి తదోర్లతాస్వస్తి కామరయోషి, దభిరామకాంతిభాగుభయభాగు
గీ. నిర్జరాచార్యజల్పితనీతిశాస్త్ర, వచనకంపితమూర్ధపార్శ్వప్రదీప్త
రిత్నిమయకుండలప్రభౌరాజమాను, నింద్రుఁ జేరంగ వచ్చెఁ బూర్ణేందువదన. 105
- క. చనుదెంచి మ్రొక్కి నిలిచిన, వనితామణిఁ జూచె దివిజహల్లభుఁడు రవు
ల్కానుకోపవహ్నికీలల, కును బొమముడి ధూమపంక్తి కొదువం దీర్చున్. 106
- ఎ. ఇవ్విధంబునఁ గోపోద్రిక్తంబుగాఁ జూచి యిట్లనియె. 107
- గీ. లంజ విటుఁ డొనర్చులాలనభరమున, మఱచె నేమొ కాక మమ్ము లక్ష్య
పెట్టదో ప్రభావపేశలత్వమున లే, కున్న శాపభీతి నొందకున్నె. 108
- క. అని రంభ ఘడ్డేశించి. 109
- గీ. తొలుతఁ జేసినట్టిదుష్టకర్తంబున, సంగ్రహింపరానిశాప మొందె
స్వద్రసంపునడకఁ జరియింపు మిపుడైన, మగువయోజ మాన మందుగలదె. 110

- క. భూపాలయంబునఁ బలురా, యై వెలయు మ టన్న విభవమాసపడి దివిన్
నీ వెంతచుట్లఁబెట్టినఁ, బోవు నె శాపంబు భోగమునఁగా కబలా. 111
- క. అని కోపగించి పలికిన, యనిమిషవిభునకును మ్రొక్కి యది వినిపించెన్
వను శపియించుట మొదలుగ, ఘనతరళాపోషశాంతి గడవల గాఁగన్. 112
- క. ఓహో యింతయపాయన, మీహితుఁడా విప్రసూతి యటుఁ గా కున్నన్
సాహసికుఁ డై జయించునె, యాహా నెయ్యంబుతోడ హరు జూదమునన్. 113
- మ. సొగటా లాడి హరుం జయించినజస్తోతవ్యచారిత్రుఁ డా
జగతీదేవకుమారుఁ డాతనికి నీశాపంబు వారించు టెం
త గణింపం గనుఁగో ముదిం బొదవె నద్ధాత్రీసురుం జూత మం
చు గజశ్రేష్ఠము నెక్కి వచ్చె హరి యస్తోకోన్నతిన్ ధాత్రికిన్. 114
- క. సురరాజు వచ్చెఁ జనుదెం, చిరి తనుతమవాహనములు చెలఁగఁగ విద్యా
ధరగుహ్యాకాప్సరనికి, న్నరరక్షోయక్షసిద్ధనాకనివాసుల్. 115
- వ. అట్లు దనకుం బ్రసన్నుఁ డైనదేవేంద్రునకు వండప్రణామంబులు చేసి యాభూసుర
నందనుం డి ట్లనియె. 116
- సీ. బలవృత్తనముచిజంభపులోమముఖదైత్యవన వహ్నిహేతి యెవ్వానిహేతి
చిత్రసంగరజయశ్రీకరగ్రహణ నిర్వహణవిహస్త మెవ్వానిహస్త
మనఘకర్తాయాతఘనతరైశ్వర్యనిర్వ్యధపుణ్యలోక మెవ్వానిలోక
మసమానకారుణ్యరసవర్షి లోచన, వనజనికాయ మెవ్వానిలోక
- గీ. మమరవనమధ్యకేళిసౌధాంతరాళ, వర్జ్యతరసంప్రచరణ మెవ్వానిచరణ
మట్టిలోకైకవందితు నప్రమేయు, నిన్న వర్ణింపఁగా నేర్తునే సురేంద్ర. 117
- కా. వంశారణ్యముఁగాల్చు పావకుగతిన్ వర్ధిష్టు వై విద్విష
ద్వంశారణ్యము నిర్దహించు భవదుద్దామప్రతాపాగ్ని శీ
తాంశుస్ఫూర్తులు సంశ్రితావళికి నీయాకారరేఖల్ త్రయ
స్త్రింశతోక్తిసుపర్వనాథుఁడవు కీర్తింప న్నినున్ శక్యమే. 118
- గీ. తగఁ బరాగము గప్పినతమ్మికొలను, మాడ్కి హరిచందనాలిప్య నుగుచువేయుఁ
డనులతో నొప్పు నీయుదగ్రప్రదీప్త, తనువుఁ గీర్తింప నేర్తునే యనిమిషేంద్ర. 119
- వ. అని యనేకప్రకారంబులం గీర్తింప నన్నిలింపసార్వభౌముండు. 120
- ఉ. మెచ్చితి నీప్రవీణతకు మేలు ధరాసురవర్య వేడుకొ
మిచ్చెద నీకభీష్ట మన నెంతయు సమ్మద మంది వాంఛితం
బిచ్చెద వేని నా కనిమిషేశ్వర యీధరణీతలేశ్వరున్
సచ్చరితాగ్రగణ్య గ్రహసంభృతు నిగ్రహుఁ జేసి కావవే. 121
- చ. అన నిది యెంతమాత్రము, ధరాసురనందన వేడు మింక నొం
డనుపమ మైనకోర్కి యన నాబలసూదనుతోడ బ్రాహ్మణుం

- డనిమిషలోకనాథ విబుధాబ్జముభీనుణి రంభపట్టునన్
జన దభిలాష మేమియును సారసగంధిని నా కొసంగవే. 121
- ఉ. నా విని నవ్వి యవ్విబుధనాయకుఁ డిట్లను విప్రనూతితో
నోవిటసార్వభౌమ వికవోత్పలలోచన రంభ నిత్తుఁ గా
కావసుధాస్థలిన్ దివిజకాంతల గుండఁగరాదు వచ్చుచుం
బోవుచు నుండు భూతలికి భోగముఁ జేకొను పూర్వరీతిగన్. 123
- ప. అని యనేకదండప్రణామంబులు సేసి నిలిచిన. 124
- శా. రింఖాపాతమునం జడల్ గదల నిర్విచ్ఛేదవారానిల
ప్రేంఖద్వాతపరంపరల్ దసల నాభీలంబుగాఁ బర్వ వై
శృంఖల్యంబునఁ బట్టపల్లవుసిరుల్ చేర్వార నువ్వై శ్రవణ
కంఖాణంబు గదల్చె నాసవుఁడు దిక్పాలాదిసంసేవ్యుఁ డై. 125
- సీ. అప్పు డారాజు భూతావేశనిర్ముక్త, దేహుఁ డై కాంతిసందీప్తుఁ డయ్యెఁ
దదనంతరమున రత్నంబుల నభిషిక్తుఁ, జేసిరి మంత్రులు భూసురేంద్రు
నాపిమ్మట నృపాలకాంతఃపురస్త్రీలు, తమతమసొమ్ము నెంతయు నొసంగి
రటుతరువాత దేవాంగనామణి యగు, రంభ యేతెంచి సంరంభ మొదవ
- గీ. గ్రుచ్చి కొఁగిటఁ జేర్చి యోగుణసముద్ర, నీకతన శాసమాక్షంబు నాకు దొరకె
నీవలన నచ్చరలలోన గేన గంటి, నిన్నుఁ గూరిచి హరియు మన్నించె నన్ను. 126
- క. వినవోయి నిరంకుశ నీ, గును నాకును లోకభర్త కూర్చినయిష్టం
బునఁ బాయ మని యెఱుంగుము, చనియెడ నిప్పటికి మగిడి చనుదెంతుఁ జుమి. 127
- క. అని యనిమిషభామిని వో, యినపిమ్మటఁ దల్లిదండ్రు లెంతో సంతో
షనితాంతహృదయు లైపు, త్రునిఁ గొఁగిటఁజేర్చి పులకధూర్వహతను లై. 128
- క. తనయా నిన్నింత నయా, ధ్యుని ప్రాప్త మెఱుంగ లేక యొకమానవమా
త్రునిఁ గాఁగఁ జూచి నిరసిం, చినయపరాధంబు నారసి క్షమింపఁగదే. 129
- సీ. ఒకనికి శక్యమే యరగభూషణతోడ, నలఘుచాతురి జూద మాడి గెలువ
గెలిచెఁ బో యొకనికిఁ దెలియునే సామాన్య,రమణుల నడుగక రంభ నడుగ
నడిగెఁ బో యొకనికి నలవియే సురకాంత, లాలించి భూమి నిల్లాలిఁ జేయఁ
జేసెఁ బో యొకనికిఁ జెల్లునే చిరభోగ్య, మగునింద్రశాపంబు నపుడె మాన్ప
- గీ. నీకుఁ దక్కఁగ వికచనాళికలోచ, నామనోహరదేహసౌందర్యధుర్య
తానివారితఃపథామ సోమ, ధరకృపాపాత్రపుత్రకందర్పదర్ప. 130
- క. అని వినుతి సేయఁజననీ, జనకుల బహుశార్థములను సంతుష్టులుగా
శ్లోనరించి రంభయనుమతిఁ, దనయంగనయందు సువయతనయులఁ గాంచెన్. 131

వ. మఱియు నతండు వృషరాశి పంచభ్యానాసక్త మానసత్వపరా యణపరిప్రాప్తవిజ్ఞాన
పాటవంబున నేకవాక్యప్రతిష్ఠాపనాచార్యుండును ద్విజవంశపావనుండును త్రినర్గనిర
తుండును జరుక్వేనపరాయణుండును బంచశరాకారుండును పట్టాస్త్రపారీణం
డును సప్తాశ్వతేజుండును సప్తభోగిసంపన్నుండును నవనిధానసంపన్నుండును దశదిశా
పూరకీర్తిమండలుండు నై చెలంగె. 132

క. ఎటునంటిదురాచారున, కెటునంటిజగత్ప్రసిద్ధి యెఱిగితె రాజా
యలుగానఁ బూర్వపుణ్యో, త్కటభావం బల్పు నైన ఘనుఁగావించున్. 133

చ. అని ముని ధర్మకీలవనుధాధిపమాళికి నేర్పరించిచె
ప్పినకథ బాల్యచాపలముపెంపున స్వామికి విన్నవించితిన్
జనకుఁడు బాలుఁ డాడునపశబ్దవచోనివహంబుచేత నె
ఱ్ఱనమున మోదమందుక్రియ మామకవాక్కుల సంతసిల్లుమి. 134

మ. మదనధ్వంసక తారభూమిధరధామా ధామధామాక్షసం
మదసంధాయక దిన్యనామ నిజవామావామవామాంగ దు
ర్మదవంతావళదానవప్రవరభీమా భీమభీమత్వసం
పదగారీకృతదుష్టచైత్య ధృతసోమా సోమసోమేశ్వరా. 135

శా. భస్తాద్ధూళితదేహపోషణకణాపారీణ వారాకరా
కస్తానుద్ధితకాలమూటవిషదిగ్ధగ్రేవ పాదాంబుజా
తస్మర్తృవ్రజకల్పభూజ కరుణాధన్యేక్షణా సేవమా
నాస్తత్రైవ్రకమత్తనూభవకనా గాఖ్యాంకలింగాహ్వానా. 136

క. అతులతరసోమవార, వ్రతనియమధురీణహృదయవారిజ సాధ్వీ
శతవినుత చెన్నమాంబా, ప్రతిదినసంసేవ్యమానపదపంకేజా. 137

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కాళీవరప్రసాదలబ్ధవర్ణవర్ణనీయక విత్వతత్త్వభారేయ పెదలింగే
నార్యగర్భార్ణవపార్ణిమాత్రేయ గురువరాచార్యపదారవిందమిళిందాయమానమానస
సకలవిద్యజ్ఞసవిధేయ రుద్రయనామధేయప్రణీతం బైననిరంకుశోపాఖ్యానం బసుమహా
ప్రబంధంబునందు సర్వంబుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

సంపూర్ణము.

ఈ కావ్యపుఁ బీఠికలో 10 వ పజ్జికలో 'గ్రీ॥ ౩॥' అనుదానికిఁ బదప
'1620 సంవత్సరముల' అని చదువునది.

చెన్నపురి : వ్లావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్ వారి
ఆదిసరస్వతీనిలయము ద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము. — 1916.

రసీక జనమునోధిరామము, శుద్ధప్రతి	...	0	8
రుక్మిణీసరణము	...	0	8
రాజశేఖరవిలాసము, కూచిమంచి. తిమ్మకవిది	...	0	8
హరిచ్చంద్రపాఖ్యానము, శంకరకవిప్రణీతము	...	0	8
అనిరుద్ధచరిత్ర, కనుపర్తి. అబ్బయామాత్యప్రణీతము	...	0	8
విక్రమార్కచరిత్ర, జక్కనకవిప్రణీతము	...	1	4
నిరంకుశోపాఖ్యానము	...	0	6
వేంకటాచలమాహాత్యము, తరిగొండ. వెంకటప్రణీతము, చక్కనికూర్పు	...	0	14
పంచతంత్రము, నారాయణకవికృతము	...	0	12
శ్రీమినిభారతము, అశ్వమేధపర్వము, చక్కనికూర్పు	...	0	12
ఉత్తరహరివంశము, సోమనాథకృతము	...	1	4
రుక్మాంగదచరిత్ర, ఏకాదశీమాహాత్యము	...	0	8
సులక్షణసారము, సతీక	...	0	8
ఆంధ్రబ్రహ్మాండపురాణము	...	4	0
దశరావద్యములు	...	0	1
ఆంధ్రనామ సంగ్రహము, ఆంధ్రనామశేషము, సాంబనిఘంటాపు,	...	0	12
టీకానుక్రమణికాసహితము, కాలికోబైండు	...	0	12
అప్పకవీయము, చక్కనికూర్పు, అట్టబైండు	...	2	6
డిటో కాలికోబైండు	...	1	10
వేనునవద్యములు, చక్కనికూర్పు	...	0	4
డిటో వ్రానుదొరగారి ఇంగ్లీషుతో	...	1	0
సప్తహస్కంధము, సతీక, చిన్నసైజు	...	1	0
మచేలోపాఖ్యానము, సతీక, (భాగవతము)	...	0	4
డిటో గట్టుప్రభుకృతము	...	0	6
భోగినీదండకము, బమ్మెర. పోతరాజప్రణీతము	...	0	1
గజేంద్రమోక్షము, సతీక, చక్కనికూర్పు	...	0	6
రుక్మిణీకల్యాణము, సతీక, చక్కనిప్రతి	...	0	6
నలోపాఖ్యానము, సతీక, చిన్నసైజు	...	0	6
నలచరిత్ర, ద్వీపద	...	0	14
దూపలి, రాజపుత్రస్త్రీసాహసపుకథ, శ్రీ ఎనమండ్ర. నారాయణమూర్తిగారి	...	0	8
శ్రీనాథునివీధినాటకము	...	0	2
రాజయోగసారము, ద్వీపద	...	0	4
కన్యాశుల్కము, శ్రీ గర్వాడ అప్పారాయకృతము	...	0	12
కృష్ణాక్షమానాటకము, శ్రీ సీతారామకవిగారిది	...	0	10
ఆంధ్రవచనభాగవతము, 3 సంపుటములు	...	7	0
సంగ్రహారామాయణము, సులభశైలి, శ్రీ శేషాద్రిశర్మకృతము	...	0	8
సంస్కృతనాటకకథలు, శ్రీ సీతారామశాస్త్రికృతము, సులభశైలి	...	0	12

దశకుమారచరిత్రము. శ్రీ ఎనమచింతల. సంజీవరాయశాస్త్రికృతము	...	1	4
శివాజీచరిత్ర	...	0	6
శ్రీరామానుజాచార్యచరిత్ర	...	0	2
శ్రీశంకరాచార్యచరిత్ర, ప్రతిమతో	...	0	2
రామకృష్ణపరమహంసచరిత్ర	...	0	2
బాలగంగాధరతీలకుగాపచరిత్ర, ప్రతిమతో	...	0	2
దాదాభాయి నారోజీచరిత్ర	...	0	1
ఆనిలిసెంటుచరిత్ర	...	0	1
వివేకానందస్వామి జీవితము, ప్రతిమతో	...	0	1
శ్రీకృష్ణదేవరాయచరిత్ర	...	0	2
స్వామిరామతీర్థజీవితము	...	0	1
శ్రీగైక్వాడుగారి ఉపన్యాసములు	...	0	2
శాలినాథాచరిత్ర	...	0	2
శ్రీబుద్ధచరిత్రము	...	0	4
సోదరిని వేడితజీవితము	...	0	2
చక్క-సుపూర్వకథలు, శ్రీసీతారామశాస్త్రి కృతము, తొత్తూర్పు	...	1	4
మర్యాదరాగాన్నకథలు, చక్కనికూర్పు	...	0	2
పామానంగళిమ్యులకథలు	...	0	4
తెనాలిరామలింగనికథలు, జీవితము	...	0	4
రెచుక్కపగటిమక్క- కథలు	...	0	2
మైరానాచరిత్ర	...	0	2
ఈసముసీతికథలు, తొత్తూర్పు 1-వ భాగము	...	0	6
షేక్స్పియర్ నాటకకథలు, సులభశైలి	...	1	4
అరబియన్ నైట్స్ కథలు, చక్కనికూర్పు	...	1	4
లాడ్డుకైపు జీవితము	...	0	6
శ్రీగురుజాడ, శ్రీరామమూర్తిగారి ఆంధ్రకవిజీవితములు	...	2	8
శారాభాయి, చక్కనినెల	...	0	12
ఆనందమఠ, నవల, నాతనముద్రితము	...	0	12
విఘ్నో, నవల	...	0	6
మదాలస	...	0	10
టిప్పుసుల్తాన్, నూతనకవితాశైలిని శ్రీ ఉమాకాంతముగారిచే విరచితము	...	1	4
సీతారామము, శ్రీతల్లాప్రగడ. సూర్యనారాయణరావు గారిది	...	1	0
ఉన్నాదిని నవల	...	6	4
రాధారాణి	...	0	4

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్,

192, ఎస్.ప్లస్. రోడ్, చెన్నపురి. ఈ.